

Stanset av regelverket

Hvert år bryter norske forskere personvern-reglene uten å vite det. Prosjekter blir stanset, doktorgradsstudenter får ikke fullført, og universitetene kan få gigantbøter.

Side 14–19

Kvinner i Saksa

Å sende kvinnelege fyrsteamanuensar på hotell kan dessverre ikkje løyse alt.

FOTO: INSTITUTT FOR SAMFUNNSFORSKNING

Korleis få betre kjønnsbalanse i akademien? Det manglar både overordna kunnskap og evalueringar av enkelttiltak, meiner forskingsleiar Mari Teigen.

Ei stor sak i Forskerforum 3/2008 hadde tittelen «Forskerne som blir borte». Kvifor fell fleire kvinner enn menn ut av den akademiske karrieren? Mange aspekt er nemnde: konkurransekulturen i akademien, kameraderi, arbeidsvilkåra (den gongen som no med mykje mellombels tilsetning), og å få ungar midt i kvalifiseringsløpet. Vi hadde snakka med ein fråfallen, kvinneleg forskar, som oppsummerte det heile med at ho «ikkje hadde nok vilje.» Og så hadde vi sjølsagt med figuren Saksa, ein moderne klassikar: Saksa viser korleis kvinnene er i fleirtal ved starten av studia, men undervegs i den akademiske karrieren stupar kvinnegrafen og kryssar den stoisk stigande mannsgrafen. Jo høgare i karriereløpet, jo større er mannsovervekta.

I 2012 kom Arbeidsforskningsinstituttet (Afi) med ei undersøking av tidsbruken i akademien. Den viste at kvinner med barn jobba færrast timar, menn utan barn jobba flest. Så lenge forskning på fritida må til for å lykkast som forskar, spelar det ei stor rolle kva plikter du har, eller tek på deg, utanfor arbeidstida. Afi-forskarane fann at kvinnelege fyrsteamanuensar hadde andre rammer for karriererealisering enn menn.

Så har det gått nokre år. Mange tiltak er prøvde, og det finst utvikling. Prosentdelen kvinnelege professorar auka frå om lag 22 i

Kvinner med barn jobba færrast timar, menn utan barn jobba flest.

2010 til nesten 27 i 2015. 2014 vart det fyrste året då fleire kvinner enn menn tok doktorgrad i Noreg. Kryssingspunktet i Saksa har dermed flytta seg, men ho gapar framleis.

Så korleis kjem ein vidare? Sjå på denne setninga, sagt av forskaren Sevil Sümer til På Høyden for vel eitt år sidan: «Det finst eit komplekst samspel av institusjonelle og kulturelle forhold som gjer at kvinner får dårlegare vilkår til vidare avansement enn menn.» Forskaren ved Uni Research Rokkansenteret ytra orda i samband med ei undersøking om kjønnsbalanse ved store forskingsinstitusjonar i Bergen. Eg tykkjer det er brutalt klårt om det uklære.

I fjor hadde Universitetsavisa ei noko desillusjonert sak om nye tal for kjønnsbalansen ved NTNU. Likestillingsrådgjevar Svandis Benediktsdottir var ei sentral kjelde: «Etter 15 år erkjenner hun at det fremdeles går i sneglefart. Dette til tross for startpakker, kvalifiseringsstipend, letekomiteer, nettverk, mentorprogrammer og annet som skal få

skikk på kjønnsbalansen.» Prosentdelen menn i akademiske toppstillingar var då på 76 for heile NTNU. «Utviklingen går i alle fall ikke i riktig retning ved et eneste fakultet på NTNU», sa Benediktsdottir.

Men eg hugsar godt eit motstykke, eit døme som kunne få ein til å tru at det er enklare. UiT hadde 24,6 prosent kvinnelege professorar i 2010, og sette seg eit mål om å auke til 30 innan 2013. UiT kom til at det best kunne gjerast ved å kvalifisere kvinnene som alt var der, og hovudtiltaket var *verna tid*: «Dermed innkvarterte vi dem alle på hotell i en ukes tid fire ganger i løpet av perioden. Her hadde de oppredd seng, ferdiglaget mat, trådløst nettverk på rommet og tilgang til skriver», fortalde seniorrådgjevar Marit Fagerheim til Forskerforum. På få år nådde 18 kvinner toppstillingskompetanse ved hjelp av det særskilte opprykksprosjektet. 30-prosentmålet vart nådd.

Så er det enkle det beste? Eg ringde Mari Teigen, leiar ved Senter for likestillingsforskning, som har fått midlar til det internasjonale NORDICORE-prosjektet. Fram til 2022 skal forskarane gå breitt til verks i å studere kjønnsbalanse i forskning og innovasjon. Teigen vonar at forskinga «kan gje retning for ei politikktutvikling som skapar endring», og det er ikkje lite. Ho vil tilføre noko til «den nærsynte» kjønnsbalanse-i-akademia-diskusjonen, og i større grad trekkje inn andre sektorar og andre land. Korleis slår det til dømes ut at folk med akademisk bakgrunn kan få betre arbeidsvilkår andre stader?

Eg nemner hotell-tiltaket til UiT og hjartesukket frå NTNU. Teigen trur, ikkje uventa, at løysinga knapt er berre hotellopphald. Ein må sjå på føresetnadene kvar enkelt stad, og for å verte klokare, må ein òg vurdere effekten av enkelttiltak.

Det hadde vore fint å avslutte leiaren med nokre fyndord. Kan du gje meg dei?

– Vi treng å vite meir om kva som virkar og kva som ikkje virkar.

Ha ein god 8. mars!

**Redaktør
Kjetil A. Brottveit**

14: Stanset av Datatilsynet

Erik Fosse gjorde en formell feil da han satte i gang et forskningsprosjekt i Palestina. Nå er prosjektet stanset.

22: Superforeleseren

– Det som driver meg, er å gjøre nye ting, eksperimentere og utvikle meg, så jeg slipper å snu bunken, sier Mari Kjos Hellum.

26: Barnebøker med staffasje

Hvem skal vurdere kvaliteten på digitale barnebøker, fulle av spill og effekter? UiA-professor tar for seg norske billedbokapper.

4: Lederverv for mette menn?

Bare én kvinne har vært leder i Forskerforbundet. Historiker forteller om hvorfor menn, som er mette av karriere, blir ledere.

6: Bekymret for lønnsgapet

Lønnsforskjellene mellom forskere i staten og forskere i privat sektor har økt. – Urovekkende, mener Forskerforbundet.

7: Skjuler maktmisbruk

– Det skjer både faglig og seksuell trakassering i akademia som det ikke snakkes om, sier likestillingsråd ved NTNU.

8: Tips til forskerspirer

Hvordan bør studenter som ønsker seg en forskerkarriere gå fram? – Fokuser på det som er gøy, mener mastergradsstudent.

10: Valg uten motkandidater

Hva er vitsen med et rektorvalg med bare én kandidat? – Kampen mot blårusen er viktigere enn antall kandidater, mener professor.

FASTE SIDER

- 32: Bøker
  - 34: Kronikk
  - 35: Gjesteskribent
  - 36: Debatt
  - 37: Tilbakeblikk
-
- 41: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 3/2017 – 49. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

JOURNALISTER: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

ELIN REKDAL MÜLLER, elin.rekdal.muller@forskerforum.no, JØRGEN SVARSTAD, jorgen.svarstad@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 900 43 282, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Aksel Kjær Vidnes. Trykk: Krona Trykk.

ISSN 0800-1715. Opplag: 19 905

Kan du se henne? Blant Forskerforbundets ledere fra 1955 og fram til i dag har det kun vært én kvinnelig leder, Ruth Kleppe Aakvaag.

HVOR ER KVINNENE?

Forskerforbundet har bare hatt én kvinnelig leder. Det kan ha naturlige forklaringer, mener historiker.

LEDERVALG

Forskerforbundet skal velge ny leder i 2018, og lederjakten har startet. I forrige nummer av Forskerforum etterlyste tillitsvalgt Kristin Dæhli ved NTNU lederkandidater som representerer forbundets mangfoldige medlemsmasse. Mest påfallende er at det i løpet av forbundets historie fra 1955 til i dag kun har vært én kvinnelig leder: Ruth Kleppe Aakvaag, i perioden 1980–1984.

Årsaken kan ligge i forbundets historikk, mener Yngve Nilsen. Han er historiker og forsker ved UNI Research Rokkansenteret, og kjenner forbundet godt som forfatter av boken *En sterk stilling? Norsk Forskerforbunds historie 1955–2005*.

LØNNER SEG IKKE

– I andre profesjoner kan det å ha verv i en fagforening fremme karrieren og gjøre deg til en sentral skikkelse i profesjonen. Men for Forskerforbundet er ikke det tilfelle. En leder her må gi avkall på egen forskning og taper karrieremessig, sier Nilsen.

At karrierestigen i academia er bygget opp slik, er noe Forskerforbundet selv har arbeidet for å oppnå.

– Forbundet har hele tiden strebet etter at karriere, opprykk og lønnsforbedring skal skje gjennom individuell forskning, og for at flest mulig skal ha adgang til forskning. Da følger det at å bruke mye tid på fagforeningsarbeid for en vitenskapelig ansatt gjør at man får forsket mindre og fungerer som en barriere mot at yngre forskere vil engasjere seg. Derfor er det typisk at de som har tatt toppvervet i de senere årene, har vært «mette». Og blant disse er det fortsatt flest menn, sier han.

REALISTENE DOMINERTE

I Forskerforbundets første fase fra 1955 var medlemsmassen dominert av realister, stort sett fra fysikk, noe som kan forklare mannsdominansen i denne tiden.

– Senere i 80-årene strevde forbundet med å etablere seg innenfor samfunnsvitenskapelige fag. I disse fagene var det flest kvinner. Men forskerne her ville heller til NTL, sier Nilsen.

Fra 1990-årene hadde Forskerforbundet sterk vekst, og kjønnsbalansen blant medlemmene ble bedre. Nå har forbundet 54 prosent kvinnelige medlemmer.

– Å velge en yngre kvinnelig forsker som leder vil gjøre det lettere for medlemmene å identifisere seg med forbundet. Mange av sakene som forbundet er sterke på å ta opp, som midlertidige ansettelser, vedrører ikke de eldste medlemmene. Det var kanskje

enklere å være forsker da de var unge, før eksplosjonen av midlertidig ansatte. Derfor hadde det vært greit med en som stod midt oppi forskerhverdagen nå.

Nilsen foreslår at en ny leder kunne hatt en stilling med 50 prosent forskningstid, slik at man fortsatt kunne opprettholde karrieremulighetene.

IKKE ALLE VAR PROFESSORER

Å åpne opp for en leder fra de teknisk-administrative stillingene vil øke sjansen for en kvinne, mener Nilsen. Ser man tilbake i historien, har det vært flere ledere fra denne gruppen.

– Tidligere har det vært sterke skikkelser i forbundet som har hatt administrative stillinger, selv om de gjerne også har hatt forskerkompetanse, sier han.

– Forskerforbundet var jo et forbund for vitenskapelige tjenestemenn, som det het før. Det var en gruppe som ikke bare bestod av forskere, men også av dem som hadde administrative funksjoner, sier Nilsen.

– Forbundets eneste kvinnelige leder, Ruth Kleppe Aakvaag, var en av disse, og hun minner litt om de første formennene, som Jonatan Aars og Per Nyborg. De var forskerkompetente, men ble aldri professorer, og fikk stillinger i administrativ retning.

At en leder må være en professor, er en relativt ny problemstilling i Forskerforbundet, sier Nilsen.

– Professorene ble egentlig ganske sent integrert i forbundet. Det var nærmest per definisjon de som var *under* professornivå, som trengte denne foreningen, for det å kunne kvalifisere seg for å bli professor var den underliggende kampsaken, i hvert fall de første tretti årene. Professoral tyngde kan være viktig i mange sammenhenger, men ikke nødvendigvis i en fagforening, sier han.

SKULLE GJERNE VALGT KVINNE

Ole Jakob Sørensen, dosent ved Nord universitet og mangeårig tillitsvalgt i Forskerforbundet, ledet valgkomiteen ved forrige lederskifte. Sørensen forteller at kvinnelige kandidater var noe komiteen jobbet spesielt med å finne

fram, både ved å headhunte egne kandidater og gjennom forslag.

– Vi hadde flere kvinner inne til intervju. Hadde vi funnet en kvinne som ellers var en likeverdig kandidat, hadde vi nok gått for det, sier han.

Det var dessuten noen av de kvinnelige kandidatene som ble utelukket fordi de ikke kunne gå ut av åremålsverv på tidspunktet for lederskiftet, opplyser han.

– At medlemsmassen består av 54 prosent kvinner, er et godt argument i seg selv for å prøve å finne en kvinne. Så handler det om kvalifikasjoner og muligheter, og så skal man jo bli valgt til slutt.

✦ AV ELIN REKDAL MÜLLER

Forskerforbundets ledere fra 1955–2018:

- 1: Jonatan Aars (1955–1956)
- 2: Knut Kolsrud (1956–1957)
- 3: Eilif Dahl (1958–1960)
- 4: Arne Selberg (1960–1961)
- 5: Axel Strøm (1961–1962)
- 6: Brynjulf Ottar (1965–1967)
- 7: Gunnar Øygaard (1968–1969)
- 8: Egil Spangen (1969–1971)
- 9: Andreas Rannestad (1971–1972)
- 10: Knut Schrøder (1972–1973)
- 11: Per Nyborg (1973–1976)
- 12: Per Schioldborg (1977–1979)
- 13: Ruth Kleppe Aakvaag (1980–1984)
- 14: Sigvald B. Refsum (1985)
- 15: Kjell Aksnes (1986–1987)
- 16: Gunnar Clausen (1988–1993)
- 17: Trond Eskeland (1994–2000)
- 18: Kolbjørn Hagen (2001–2006)
- 19: Bjarne Hodne (2007–2012)
- 20: Petter Aaslestad (2013–2018)

(Kilde: *En sterk stilling? Norsk Forskerforbunds historie 1955–2005*)

– Professoral tyngde kan være viktig i mange sammenhenger, men ikke nødvendigvis i en fagforening.

HISTORIKER YNGVE NILSEN

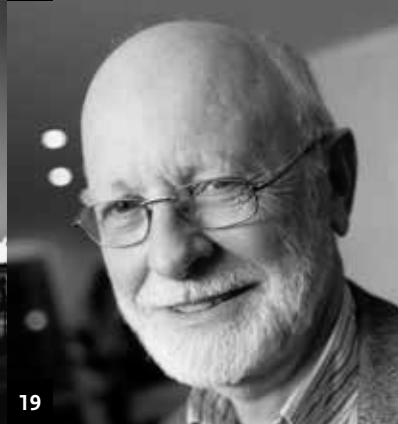
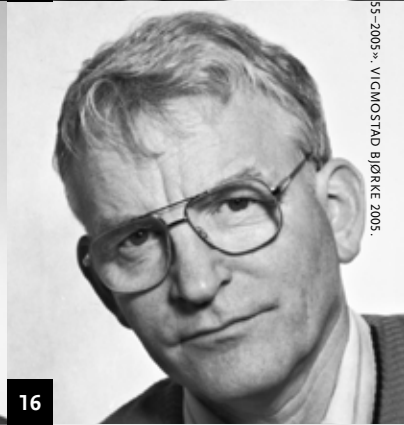
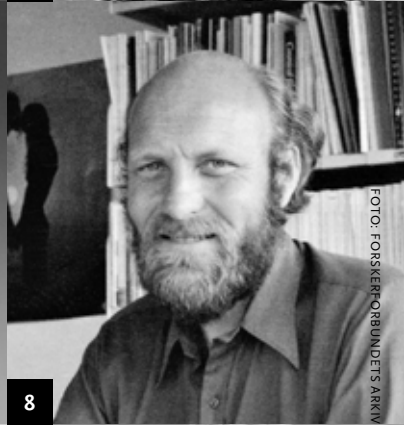
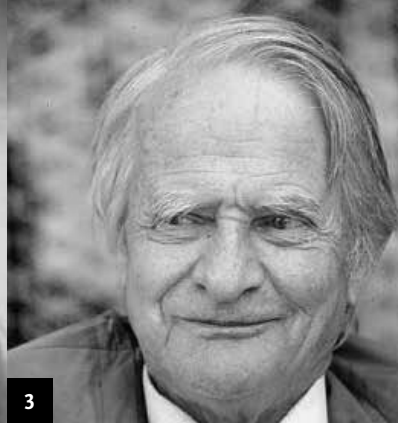
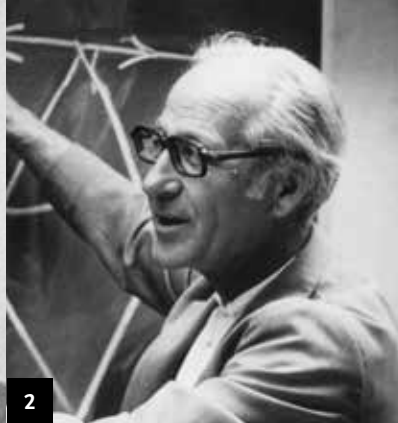

FOTO: FORSKERFORBUNDETS ARKIV. «EN STERK STILLING» NORSK FORSKERFORBUNDS HISTORIE 1955-2005. VIGMOSTAD BJØRKE 2005.

– STATEN FÅR REKRUTTERINGSPROBLEMER

Forskere i privat sektor er lønsvinnere sammenliknet med forskere i staten.

LØNN – Lønnsgapet har økt mellom statsansatte forskere og forskere i privat sektor, sier Janis Umblijs, forsker ved Institutt for samfunnsforskning (ISF). Sammen med Øyvind Søraas Skorge har han undersøkt lønnsutviklingen blant høyt utdannede i Norge i perioden 2004–2014 på oppdrag fra Forskerforbundet. Undersøkelsen følger opp en tilsvarende studie av lønnsutviklingen i perioden 1997–2003.

– UROVEKKENDE

Mens forskjellen mellom forskere i privat sektor, som inkluderer forskningsinstitutter og næringslivet, og forskere i staten var på 11 prosent i 2004, har den økt til 20 prosent i 2014. Studien bruker registerdata til å se på lønnsutviklingen blant seks ansattgrupper. I snitt har den årlige reallønnsveksten vært høyest for forskere i privat sektor (se faktaboks).

Når forskerne sammenlikner utviklingen i lønnsforskjellene mellom gruppene, finner de at lønnsgapet har blitt redusert mellom statsansatte forskere og de andre ansattkategoriene, men ikke mellom forskere i privat sektor.

– Dette er urovekkende på vegne av staten og et varsko om at det kan bli vanskelig å rekruttere fremover, sier Forskerforbundets leder Petter Aaslestad.

ALDERSAVGANG BEKYMRE

Aaslestad mener det økende lønnsgapet kan føre til at det blir mer attraktivt å jobbe som forsker i privat sektor enn i statlig sektor.

– Det bør man være oppmerksom på i staten. Å rekruttere, utvikle og beholde ansatte er grunnlaget i den statlige lønnspolitikken. Det kan bli vanskelig å oppfylle hvis man ikke gjør noe for å minke det lønnsgapet.

– Hvorfor tror du gapet har økt?

– Det er fordi staten mener den ikke har et rekrutteringsproblem, mens vi mener rekrutteringsproblemet er reelt. Det er forventet høy aldersavgang i tiden som kommer. Min bekymring er at man ikke klarer å rekruttere fordi man henger lønsmessig etter privat sektor.

– INGEN FORVERRING

Ved Norges største universitet, NTNU i Trondheim, er personalsjef Arne Kr. Hestnes langt mindre bekymret. Han mener NTNU ikke opplever rekrutteringsutfordringer.

– Men Aaslestad har nok rett i at markedet slår inn når universitetene skal rekruttere. Det kan vi se av vår egen lønnsstatistikk; lønnsnivået er høyere blant professorer i de teknologiske fagene enn i de humanistiske fagene. Det handler om at teknologene har et

■ Forskere i privat sektor har gått fra å tjene 11,2 prosent til 20,3 prosent mer enn forskere i staten, viser ny undersøkelse.

bedre alternativt arbeidsmarked, med høyere lønn, sier Hestnes.

– Gjør universitetenes høye status som arbeidssted at dere kan spekulere i lavere lønn fordi folk uansett vil ta jobben?

– Nei, den tanken er helt fremmed for meg, og det har jeg aldri oppfattet som et tema. Vi tenker at folk skal ha en riktig lønn ut fra kompetanse, stilling og sikkerheten for å beholde dem. Men jeg kan snu på det: Det kan nok være at mange har lyst til å jobbe ved et universitet fordi de synes det er spennende. Det kan gi et stort søkertilfang, som gjør at lønn ikke nødvendigvis er det som står i fokus, men heller faglig miljø og muligheter.

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT) erfarer ikke at rekrutteringsproblemer har økt den siste tiden.

– Vi ser ingen grunn til å slå alarm. Det har ikke skjedd noen dramatisk forverring den senere tiden. Vi vet at vi har et slags generasjonsskifte, at mange har gått av og at mange vil gå av, men vi opplever samtidig god rekruttering, sier konstituert universitetsdirektør Odd Arne Paulsen.

Samtidig er han enig med Petter Aaslestad at rekrutteringsutfordringer er noe universitetene og høyskolene må følge med på.

– Vi må ha en aktiv holdning til dette. Vi skal ha gode lønns- og arbeidsvilkår og jobbe godt med rekruttering.

– Dette er urovekkende på vegne av staten, sier Petter Aaslestad.

IKKE BARE LØNN

Noe av forskjellen mellom sektorene kan også skyldes at noen få i privat sektor tjener svært godt, noe som drar snittet oppover.

– I staten er gjennomsnittet lavere, men avstanden mellom dem som tjener lite og mye, er ikke så stor, sier Janis Umblijs ved ISF.

– Basert på det dere har funnet, hvor ville du anbefalt forskere å ta jobb – i privat eller offentlig sektor?

– Det er viktig å si at dette er gjennomsnittstall, og at vi ikke har sett på

andre forhold som for eksempel pensjonsordning eller fleksibilitet i arbeidet. Det er ikke bare lønn som er avgjørende når vi velger karriere.

➤ AV AKSEL KJÆR VIDNES

Lønnsvekst for høyt utdannede

Gjennomsnittlig årlig reallønnsvekst fra 2004–2014:

- forskere i privat sektor: 2,2 prosent
- høyere utdannede i offentlig sektor: 1,9 prosent
- forskere i staten: 1,4 prosent
- høyt utdannede i privat sektor: 1 prosent

Kilde: Institutt for samfunnsforskning

– TØR IKKE VARSLE OM MAKTMISBRUK

Mange som blir utsatt for maktmisbruk, gjør ikke noe med det. De er redde for at det skal ødelegge karrieren, sier ph.d.-representant Sofie A. E. Høgestøl.

ARBEIDSMILJØ – Folk har sagt til meg: «Hvis jeg tar tak i dette, ødelegger det hele karrieren min», sier Sofie A. E. Høgestøl.

Hun er leder for UiODoc, interesseorganisasjonen for stipendiater og postdoktorer ved Universitetet i Oslo, og har vært representant for de midlertidig ansatte i universitetsstyret. Slik har hun kommet borti flere saker med påstander om maktmisbruk. Et eksempel hun trekker frem, er der stipendiaten og veilederen jobber sammen i et større forskningsteam. Men så skjærer det seg mellom dem, og veilederen nekter plutselig stipendiaten å bruke veilederens forskningsdata i avhandlingen.

– Jeg har vært borti saker der folk har følt seg mobbet og har måttet bytte arbeidssted. Men den andre personen får sjelden beskjed gjennom systemet. Det gjør at noen personer ser ut til å gå igjen i personkonflikter, sier hun.

– Visse personer er ikke egnet som veiledere, men blir ikke svartelistet. Vi ser at de samme personene blir oppnevnt igjen og igjen, legger hun til.

GIKK HJEM OG GRÅT

Makt og maktmisbruk i academia ble aktualisert i en kronikk i forrige nummer av Forskerforum skrevet av professor Silje Bringsrud Fekjær. Med mye makt samlet på toppen og langt mellom de faste jobbene for unge forskere kan makt og hierarki bli ekstra problematisk, mente hun. Fekjær skrev at hun har sett komitemedlemmer som «klapper kandidaten de skal vurdere, faderlig på hodet, eller tar over hele showet på disputasen uten å slippe til doktoranden». Og at hun har sett seniorer som insisterer på å være medforfattere på forskningsartikler, selv om deres bidrag har vært marginalt.

Vi må snakke om dette og si ifra, mener hun.

– Hvis mange er enige om at det er feil, er det heller ikke rettfærdig overfor den som gjør det, å ikke si ifra. Jeg har selv vært med på møter der tilbakemeldingene har vært for tøffe. Jeg har brukt mange år på å håndtere den type sammenhenger, sier Fekjær.

– Kan du fortelle mer om det?

– Hver gang jeg la frem tekster på et faglig møte de første årene, gikk jeg hjem og gråt etterpå. Jeg var sint på at mange var for harde og ikke klarte å kommentere det som var bra i teksten.

FAGLIG OG SEKSUELL TRAKASSERING

Likestillingsråd Svandis Benediktsdottir ved NTNU kjenner seg godt igjen i kronikken.

– Vi har vært utrolig dyktige til ikke

FOTO: JØRGEN SVARSTAD

■ Sofie A. E. Høgestøl har vært borti mange saker der unge og midlertidig ansatte forskere har blitt dårlig behandlet av folk høyere på rangstigen enn dem.

å snakke om dette. Det skjer både faglig og seksuell trakassering i academia som det ikke snakkes om, sier Benediktsdottir.

– Hvis noen har misbrukt makten sin, tror jeg ikke vedkommende har gjort det mot bare én person. Derfor er det så viktig at vi tør å snakke om dette. Det kan vise seg at flere har opplevd det samme, da er det lettere å stå frem, sier hun.

Selv om det allerede finnes et varslingsystem, kvier de midlertidig ansatte seg ofte veldig for å bruke det, sier Sofie A. E. Høgestøl.

– De bestemmer seg for å bli værende på post og bli ferdige med doktorgraden, og så komme seg videre i livet, i stedet for å ta tak i problemet. Du jobber kanskje med Norges eneste team innenfor ditt felt. Folk har sagt til meg: «Hvis jeg gjør noe med dette nå, ødelegger jeg ikke bare for fremtidsutsiktene mine på instituttet, men også ryktet mitt i hele sektoren.» Jeg tror ikke det er så ille, men jeg skjønner at folk føler det slik, forteller hun.

SPØR IKKE OM MOBBING

Høgestøl mener ledere på instituttnivå ikke er opplært til å takle konflikter mellom «ju-

niorforskere» og professorer. Derfor har hun vært pådriver for å innføre vitenskapsombud ved UiO, som stipendiater og midlertidige kan søke hjelp oss. Universitetsstyret vedtok å opprette to slike stilinger desember 2015, men ombudene er ennå ikke på plass.

Det er heller ikke noen gode oversikter over hvor utbredt maktmisbruk i academia er. I sektorens arbeidsmiljøundersøkelse ARK, som 18 institusjoner hittil har brukt, blir ikke ansatte spurt om de har opplevd mobbing og trakassering. Begrunnelsen er at dette er en anonym undersøkelse, og at institusjonene skal ha andre verktøy mot mobbing og trakassering.

– Det hadde vært interessant om noen kunne gjort større undersøkelser av dette, sier Høgestøl.

– Jeg har blitt kontaktet av stipendiater som lurer på hvorfor det ikke er spørsmål om trakassering i arbeidsmiljøundersøkelsene, for det er noe de følte de kunne svart på, sier hun.

– Jeg tror vi kan få en bedre kultur ved å være åpne og si tydelig ifra, sier Silje Bringsrud Fekjær.

◆ AV JØRGEN SVARSTAD

– FORSKNING MÅ FRAMSNAKKES!

Skal flere velge forskeryrket, må forskerne selv synliggjøre det som er bra, og klage mindre, mener ung forskerspire.

FOTO: AKSEL KJÆR VIDNES

■ – Å være forsker betyr også hard jobbing. Men jaget etter å komme fram til et resultat er så givende at den harde jobbingen lønner seg, sier masterstudent Amalie Berg ved Senter for materialvitenskap og nanoteknologi på UiO.

– Flere studenter kunne nok tenke seg å bli forskere dersom yrket ble framsnakket og synliggjort mer, og hadde hatt litt mer status, sier mastergradsstudent i solcellefysikk, Amalie Berg. Hun er også studentrepresentant for Forskerforbundet.

FORSKNING ER GØY

Men hvordan blir man egentlig forsker? Forskerforum har spurt forskere på ulike stadier i karrieren, samt en karriererådgiver, om hvordan en forskerspire kan gå fram. Men utgangspunktet du har selv, er det viktigste, mener Berg:

– Du må synes det er gøy. For har du ikke nysgjerrighet og lyst, så er det å bli forsker ikke noe for deg, sier hun.

Og for at en student skal synes forskning virker morsomt, må også yrket framstå som attraktivt. Men de som jobber med det, er ikke alltid forskningens beste ambassadører, mener Berg.

– Forskerne selv kunne vært flinkere til å formidle at de synes det er gøy, og at det er en mulig vei å gå. Ofte hører man at det er tøft, at det er kamp om midler, og at arbeidsvilkårene er vanskelige. Men det er lite å høre om det som går bra, og som er morsomt, sier hun.

LUFT USIKKERHETEN

Berg tror det er nødvendig å akseptere noe av usikkerheten som følger med jobben.

– Selv om det stemmer at det er usikkerhet om lønn og om man får fast jobb, så gjelder det å våge å gå for det man brenner for. Man bytter ut jobbtryggheten med å få lov til å drive med noe som er spennende hver dag, mener Berg.

– Så får man heller luften usikkerheten med folk som har erfaring. Jeg har valgt helt bevisst å fokusere på at det er gøy. Hadde jeg valgt å tenke på hvor mye jeg kommer til å tjene, eller hvor usikker framtiden er, så hadde jeg nok ikke vært fornøyd, sier Berg.

Hun ønsker å fortsette med en doktorgrad, selv om det ikke gir jobbtryggheten hun kunne tenkt seg.

– Jeg har lyst til å bli forsker, men tenker ikke lenger enn fire–fem år fram i tid. Jeg er dessuten trygg på at det jeg lærer, uansett ikke er nytteløst. Selv om jeg ikke fortsetter som forsker, gir en slik bakgrunn gode muligheter til å kunne gjøre mye forskjellig.

START TIDLIG

Berg har også helt konkrete tips å komme med:

– Hvis du tenker på å bli forsker, bør du aller først kontakte en studieveileder. De har som regel god oversikt over hvordan du kan gå fram, sier hun.

– Har man fag på bachelornivå hvor det gjøres eksperimenter, kan man få en god pekepinn på om man trives med forskning

allerede da. Da er man på laboratoriet, leker litt detektiv og prøver å finne ut av hvordan teori omsettes til praksis. Liker du det og trives med fagfeltet, så er det å bli forsker en vei å gå, sier Berg.

Selv fikk hun lyst til å ta mastergrad på grunn av en professor som inspirerte henne.

– Det var tredje året på bachelor hvor jeg forsøkte å finne hvilken retning jeg ville gå. Professoren for faget jeg tok, var så flink og inspirerende at jeg nå tar mastergrad i forskningsgruppen hans. Det var ikke mer som skulle til enn å ha en slik rollemodell.

◆ AV ELIN REKDAL MÜLLER

Amalies tips til å bli forsker:

- Snakk med en studieveileder, eller en professor som forsker på noe du liker.
- Finn en forskningsgruppe som jobber med et interessant tema, og få skreddersydd masteroppgaven rundt det.
- Tenk på karakterene, men du må ikke ha A på alt. Lysten til å bli forsker er like viktig.
- Fokuser på at det er gøy, ikke på usikkerheten som følger med.

Her er tipsene fra karriererådgiveren, instituttforskeren og professorene om hvordan du kan bli forsker:

KARRIERERÅDGIVEREN

- Snakk med studieveileder på fakultetet.
- Start tidlig, velg tema for masteroppgave med tanke på videre forskning.
- Tenk på karakterene – det stilles ofte sterke krav til gode resultater.
- Tenk bredt: Nåløyet i akademia er trangt, men det er forskerjobber også i instituttsektoren, forvaltningen eller private selskaper med forskningsavdeling.
- Bruk sosiale medier, LinkedIn har egne sider for ulike forskningsmiljø.

Gisle Hellsten er leder for Karrieresenteret ved Universitetet i Oslo.

– Det finnes flere veier til målet om å bli forsker, så lag deg et kart over disse. Sett deg inn i hva forskning faktisk *er* med tanke på arbeidsstil. Det er ofte et sterkt krav til selvstendighet, det er ikke et kontorlandskap med 300 andre forskere. Det er deg, temaet ditt, veilederen og noen andre. Som forsker må du være glad i ditt eget selskap.

DEN UNGE PROFESSOREN

- Velg felt ut fra interesser, det er vanskelig å vite hva som er på «moten» til enhver tid.
- Bank på døra til en forsker, de fleste er positive.
- Vær villig til å reise ut.
- Knytt nettverk.
- Konsentrer deg om å få en doktorgrad først, ikke tenk lenger enn det.

Katrine Velleesen Løken er professor i økonomi ved Universitetet i Bergen.

– Ikke vær bekymret dersom du ikke vet akkurat hva du vil. Ofte blir man interessert i noe gjennom å jobbe med det, slik var det for meg. Derfor er det lurt å være åpen for muligheter selv om du kanskje ikke ser nytten med en gang. Hvis du lykkes i akademia, er det mange fordeler, mye frihet og muligheter til å jobbe med det du har lyst til, møte nye mennesker og reise. Det er en spennende jobb hvis man takler utfordringene som ligger der også.

DEN ERFARNE PROFESSOREN

- Ta kontakt med en etablert forsker, men tenk gjennom hva du vil ha ut av et slikt møte.
- Vær motivert og tenk langsiktig.
- Vær på rett sted til rett tid, tenk strategisk om fagvalget og veileder, uten å bli for kynisk.
- Gode karakterer er viktig, men motivasjon og samarbeidsevne er vel så vesentlig.

Knut Holtan Sørensen er professor ved Institutt for tverrfaglige kulturstudier, leder ph.d.-programmet ved instituttet og har veiledet femti doktorgradskandidater.

– Forskning, som andre karrieremuligheter, forutsetter at man er motivert og kan reflektere over disse motivene. For den som er intellektuelt nysgjerrig, gir forskning gode muligheter til å lære å skaffe seg ny kunnskap. Det må man like, og i studietiden får man sjansen til å finne ut av det. Samtidig krever forskning stedighet, tålmodighet og langsiktighet. Den som vil ha resultater fort, bør antakelig velge en annen karriere.

INSTITUTTFORSKEREN

- Ta initiativ og spør for eksempel om en assistentjobb i en forskningsgruppe.
- Snakk med noen som tar doktorgrad eller er postdoktorer, det kan være lettere enn en professor.
- Gå på instituttseminar eller karrieredager, vis deg fram og gjør deg kjent.
- Vil du jobbe på et forskningsinstitutt, undersøk muligheten for masteroppgave her, de samarbeider gjerne med universitetet.

Katja Enberg er forskningssjef ved Havforskningsinstituttet og nestleder i Akademiet for yngre forskere.

– Forskning er mye mer hardt arbeid enn man kanskje tror. Det hjelper lite å være geni hvis du ikke klarer å gjennomføre, for eksempel gjøre ferdig eksperimenter eller statistiske analyser og skrive arbeidet ferdig til publisering. Ofte er det slik at noen er kjempeflinke til å komme på nye forskningsideer, mens andre er bedre på gjennomføring. Derfor trengs det også folk som er kyndige nok til å forstå de gode ideene og få jobben gjort. Og er du engstelig for å kontakte en forsker, husk at de fleste gjerne vil snakke om forskningen sin!

REKTORER VINNER PÅ «WALKOVER»

Anne Husebekk er den eneste rektorkandidaten ved Universitetet i Tromsø, og Idrettshøgskolen har bare hatt én kandidat de tre siste valgene. Hvor demokratisk er dét?

UNIVERSITETSDEMOKRATI

Ansatte og studenter ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet velger i disse dager rektor. Men valget ble avgjort for flere uker siden. Ingen ville utfordre sittende rektor Anne Husebekk og hennes lag. Det skulle egentlig arrangeres debattmøter mellom kandidatene, men i stedet fikk team Husebekk anledning til å «presentere sitt valgprogram og sine prioriteringer», ifølge invitasjonen. Likevel skal folk stemme, enten på henne, eller blankt.

Valgt rektor er en gammel tradisjon i akademia. Men i år sliter flere institusjoner med å finne kandidater. Årets rektorvalg ved Norges Musikkhøgskole ble av den grunn avlyst. Ved Universitetet i Bergen hadde det, da Forskerforum gikk i trykken, heller ikke kommet motkandidater til sittende rektor Dag Rune Olsen. Og ved Norges Idrettshøgskole har det de siste valgene bare vært én rektorkandidat.

VENTERNY DEBATT

– Jeg tror alle er enige i at det hadde vært gunstig med flere motkandidater og flere rektorteam å velge mellom. Da hadde vi fått mer debatt og et mer reelt valg, sier leder for valgkomiteen ved UiT Peter Arbo.

– Hva er vitsen med å ha rektorvalg når man bare har én kandidat?

– Det kan du si. Det er mulig å signalisere misnøye ved å stemme blankt. Jeg håper likevel at folk engasjerer seg. Det er viktig å få en debatt. Så kommer det helt sikkert ved neste korsvei en ny debatt om vi skal ha valgt rektor eller ikke, sier han.

Han sier det erfaringsmessig sitter lenger inne å stille til valg mot en sittende rektor enn å stille til valg når en rektor går av. Dessuten høster rektorteamet god anerkjennelse for jobben de har gjort, og det har ikke vært noen store kampsaker eller skillelinjer, forteller Arbo.

Også ved Norges Idrettshøgskole (NIH) er det foreløpig bare én som har stilt seg til disposisjon. Men det er helt normalt. Ved NIHs tre siste rektorvalg har folk bare hatt én rektorkandidat å stemme på.

– Hva er grunnen til det?

– Det er vanskelig å si. Mitt inntrykk er at det ofte har vært slik på de små og mellomstore institusjonene at når én melder seg, og dette er en «akseptabel» kandidat, blir det gjerne med den ene kandidaten, sier leder av valgstyret Baard Wist.

KAMP MOT BLÅRUSS

Ved UiT er dekan Arnfinn Sundsfjord ved Det helsevitenskapelige fakultet tilhenger av ansatt rektor.

FOTO: SKALG BØHMER VOLD/UIT

■ **Rektorvalget ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet byr på få overraskelser, med Anne Husebekk som eneste kandidat.**

– En av grunnene er at det kommer opp flere alternativer til rektor, sier han.

Han viser til funn i rapporten til Underdal-utvalget, som i fjor anbefalte Universitetet i Oslo (UiO) å bytte til ansatt rektor. Utvalget undersøkte valg av institutt- og fakultetsledere ved UiO. I de 80 ledervalgene de siste ti årene skjedde 75 med bare én kandidat. Men for de som ansatte lederne, var bildet et annet. I 58 av 92 saker var det mer enn én å velge mellom.

Men Frank Aarebrot ved Universitetet i Bergen synes ikke det gjør noe med bare én rektorkandidat.

– Kampen mot blårusen er viktigere enn antall kandidater, sier professoren i sammenlignende politikk.

For Aarebrot, som er en varm tilhenger av valgt rektor, vil at rekrutteringsbyråene skal holde seg unna.

– Hovedpoenget er ikke selve valgdel-takelsen, at det skal være stor jubel og en intens valgkamp. Det er at rektoren skal ha akademiske kvaliteter, selv være forsker og professor, og kjenne stedet. I det øyeblikket vi begynner med ansatte rektorer, risikerer vi å få alle disse jævla blårusfirmaene som skal inn og vurdere lederskap. Vi skal være så glade for at vi slipper det. Næringslivet har jo sluttet å høre på disse tullingene, så nå har de flyktet inn i offentlig sektor, smeller det fra Aarebrot.

♦ AV JØRGEN SVARSTAD

Årets rektorkandidater

Valgt rektor:

- **Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet:** Det sittende rektorteamet til rektor Anne Husebekk tar gjenvalg, og uten motkandidater. Valg 1.–8. mars.
- **Universitetet i Bergen*:** Sittende rektor Dag Rune Olsen tar gjenvalg, ingen motkandidater. Valg 30. mars–5. april.
- **Universitetet i Oslo:** Jusprofessor Hans Petter Graver mot kjemiprofessor Svein Stølen. Valg 3.–20. april.
- **Norges Musikkhøgskole:** Ingen utfordret sittende rektor Peter Tornquist og prorektor Hilde Ringlund, som tok gjenvalg. Styret må godkjenne dem for en periode til.
- **Norges idrettshøgskole*:** Nåværende prorektor Lars Tore Ronglan er eneste rektorkandidat. Elin Kolle er hans prorektorkandidat. Valg 23. mars.
- **Høgskolen i Østfold:** Sittende rektor Hans Blom vant rektorvalget i februar.

Ansatt rektor:

- **Norges miljø- og biovitenskapelige universitet:** Nåværende rektor Mari Sundli Tveit og fysikkprofessor ved UiB Jan Petter Hansen har søkt. Etter planen skal ny rektor ansettes i mars.
- **NTNU:** Rektor Gunnar Bovim er ansatt for en ny fireårsperiode fra august.

*Forslagsfristen hadde ikke gått ut da Forskerforum gikk i trykken, så nye kandidater kan ha kommet til.

Er du avhengig av inntekten din?

Tjener du 400 000,
får du 264 000 fra NAV som ufør.

Tjener du 500 000,
får du 330 000.

Tjener du 600 000,
får du 367 000.

De fleste som blir uføre ønsker å leve livet omtrent som før. Holder økonomien til det? Hvis ikke, bør du kontakte oss mens du fortsatt er frisk.

Forskerforbundet har sannsynligvis de rimeligste forsikringene for å kunne beholde levestandarden din, også som ufør.

Kontakt oss i dag!

PS: Ektefelle/samboer
kan også kjøpe disse
forsikringene!

STATISTIKK

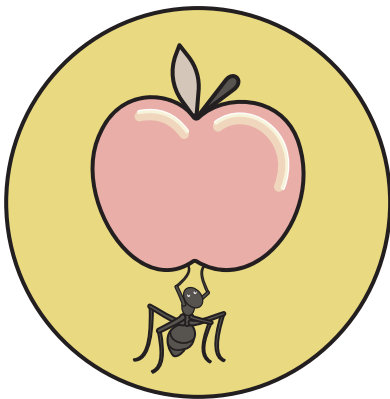
REKORDMYE FORSKNING

Nye tall fra Statistisk sentralbyrå og Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) viser at det er en sterk vekst i ressurser brukt på forskning og utvikling (FoU). Fra 2014 til 2015 økte ressursbruken med 8,9 prosent. Andelen av bruttonasjonalprodukt som er brukt på FoU, økte fra 1,72 til 1,93 prosent i samme periode. Veksten var størst i næringslivet, med 9 prosent, tett fulgt av universitets- og høyskolesektoren med 8,8 prosent og instituttsektoren med 8,1 prosent, ifølge NIFU.

KULTURRÅDET

– Hilser hjem

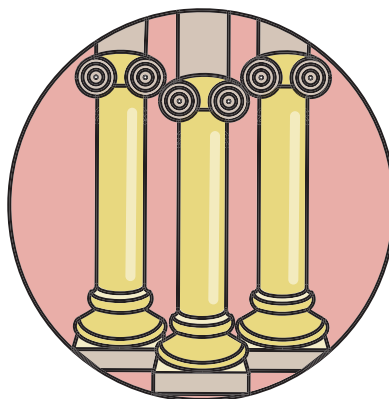
■ Kulturminister Linda Hofstad Helleland får så hatten passer av lokalpolitikere i Stavanger, Bergen og Oslo, skriver Dagsavisen. De kritiserer beslutningen om å legge kontoret for den nye satsingen Kreativt Norge til Trondheim, der Helleland selv har vært lokalpolitiker. Kreativt Norge er et avdelingskontor for Kulturrådet og skal drive utvikling av kulturnæring. – «Hilsen hjem»-kritikken var jeg forberedt på, sier Helleland, som mener satsingen vil tjene på nærheten til NTNU.

STUDIEBAROMETER

Minst er mest fornøyd

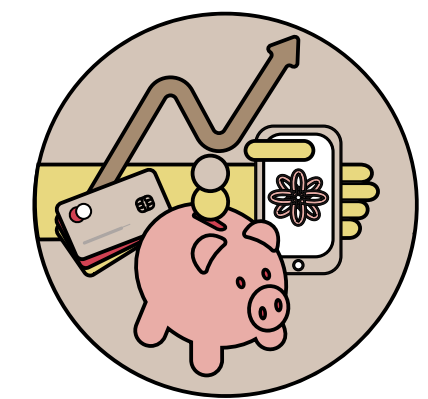
■ 77 prosent av landets studenter sier at de er tilfredse eller svært tilfredse med studieprogrammet de går på, men mest fornøyd er studenter ved små, private og spesialiserte høyskoler. Det viser Studiebarometeret, en nasjonal undersøkelse blant 29 000 studenter, gjennomført av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NIFU). Fordelt på utdanningsområde viser tallene at politistudentene for tredje år på rad er mest fornøyd, mens de som tar femårig grunnskolelærerutdanning, er minst fornøyd.

MUSEUM

Ti må flytte til Bodø

■ Kulturdepartementet har besluttet å flytte Kulturrådets nasjonale oppgaver på museumsfeltet fra Oslo til Bodø. Den politiske beslutningen om flytting vil berøre om lag ti medarbeidere i Kulturrådet som har ansvar for museumsfaglige oppgaver. – Dette er et ledd i Regjeringens politikk med å spre statlige arbeidsplasser i hele landet, sier kulturminister Linda Hofstad Helleland. Hun mener flyttingen kan bidra til å tydeliggjøre museumsoppgavene og styrke Kulturrådets virksomhet som helhet.

FINANSIERING

Studenter kan søke

■ Forskningsrådet viderefører en prøveordning fra 2016 der studenter kan søke om penger til å starte opp bedrifter. Ordningen under det fengende navnet «STUD-ENT» innvilger inntil én million kroner til studenter som ønsker å realisere en forretningsidé. Totalt er det satt av 27 millioner til programmet i 2017. Hensikten er å styrke innovasjons- og entreprenørskapskulturen i universitets- og høyskolesektoren. Studenter og nylig utdannede masterkandidater er kvalifisert til å søke.

UNIVERSITET

Strengere krav

■ Den nye studiekvalitetsforskriften trådte i kraft i februar. Dermed er det blitt vanskeligere for høyskoler å få akkreditering som universitet. – De nye kravene skal gi sterkere universiteter og vitenskapelige høyskoler i fremtiden, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen. Forskriften stiller strengere krav til størrelse på fagmiljøer, økt opptak og uteksaminering av doktorgradskandidater, og doktorgradsprogrammer som er «godt dekkende for institusjonens faglige profil».

POLITIHØGSKOLEN

Vil flytte arbeidsplasser

Regjeringen vil ha flere statlige arbeidsplasser i distriktene. Det kan få konsekvenser for 670 studenter og rundt 260 ansatte ved Politihøgskolen i Oslo. I regjeringens plan for omlokalisering av statlige arbeidsplasser, som ble presentert for Stortinget 17. februar, blir Justis- og beredskapsdepartementet bedt om å utrede flytting. Det bekymrer de ansatte: – Det vil bli en utfordring å sanke nok kompetanse ute i distriktene, sier lokallagsleder i Politiets Fellesforbund Ole Halvar Larsen til NRK.

FOTO: FLICR/SØREN STORM HANSEN

– Jeg hadde en liten diskusjon med meg selv forrige uke om hva som er mitt neste mål. Jeg vil lenger opp i hierarkiet, sier Mohammad Derawi til Adresseavisen.

FOTO: NTNU

AKADEMIA

LANDETS YNGSTE PROFESSOR

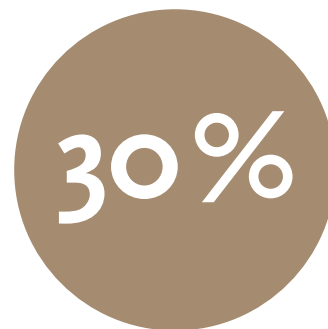
Danske Mohammad Derawi er med sine 29 år blitt Norges yngste professor, skriver Adresseavisen. Han er professor i biometri og smartteknologi ved Institutt for elektroniske systemer ved NTNU i Gjøvik. Han slår imidlertid ikke NTNU-professor Terje Lohndal, som ble professor da han var 28 år, men i dag er Lohndal fylt 31 og dermed vippet av pallen som landets yngste. Gjennomsnittsalderen for norske professorer var 56 år i 2014, ifølge Forskerforbundet.

FORSKNINGSRÅDET

Bekymringsverdig vekst

Utgiftene til Forskningsrådet er mer enn doblet siden 2004, fra 338 millioner kroner til 763 millioner i 2015. Det kommer frem av en rapport om hvordan rådet kan øke kvaliteten på forskning og kutte administrasjonsutgifter. Rapporten konkluderer blant annet med at den store veksten i administrasjonsutgifter før 2014 delvis kan leses som et resultat av «manglende totaloversikt og budsjettstyring fra beviligende myndigheter».

SAMFUNNSFORSKNING

Stor verdi for Norge

En evaluering av de 22 samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene konkluderer at de står for viktige bidrag til politisk og sosial utvikling på flere tematiske områder, skriver Forskningsrådet. Rapporten trekker blant annet frem at instituttene står for 15 prosent av omsetningen i instituttsektoren, men for hele 30 prosent av publiseringspoengene. – De beste instituttene kombinerer kvalitet og samfunnsrelevans på en svært god måte, sier Kerstin Sahlin, som har ledet evalueringsutvalget.

Erik Fosse (t.v.) i operasjon på Rikshospitalet. Når han ikke leder Intervensjonsenteret på Oslo universitetssykehus, er han engasjert i helseprosjekter i Palestina. (Foto: Aksel Kjær Vidnes)

Helse

eller sikkerhet

Erik Fosses forskningsprosjekt skulle hjelpe fødende kvinner i Palestina. Nå er det stanset, og straffereaksjonene kan bli store. – Bruk common sense, sier Fosse.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

– Vi lever av våre studier, så vi er opptatt av å gjøre alt etter boken. Jeg trodde jeg kunne reglene, sier Erik Fosse. (Foto: Aksel Kjær Vidnes)

Erik Fosse har nettopp stått med et hjerte i hendene, i en operasjonssal på Rikshospitalet. Nå har han tankene et annet sted. Sammen med Mads Gilbert ble han i 2008 kjent som «Gaza-legen» etter å ha tatt seg inn i krigsområdene for å operere på skadede i krigen mellom Israel og Hamas. I Oslo leder han Intervensjonssenteret ved Oslo universitetssykehus, en forskningsavdeling som jobber med å utvikle nye kliniske behandlingsmetoder. Ett av prosjektene har foregått i Palestina. Nå står prosjektet i stampe. Det er stanset av Datatilsynet. Sensitive personopplysninger om mange tusen kvinner er samlet inn og forsket på uten tillatelse fra norske myndigheter. Prosjektet til 16,5 millioner kroner risikerer å bli nedlagt. Doktorgradsarbeider står i fare for å bli avbrutt.

– Dette er et av de viktigste forskningsprosjektene jeg har jobbet med, sier Erik Fosse etter å ha fått av seg blodige hansker, maske og operasjonsforkle.

Avviket

Hvert år blir tusenvis av kvinner i Palestina rammet av skader i forbindelse med fødsler.

Rifter i underlivet, som i mange tilfeller ikke blir oppdaget, fører til store smerter og at kvinner blir inkontinente for urin og avføring. Seksuelliv og omgang med venner og familie kan bli ødelagt. Det norsk-palestinske forskningsprosjektet har sett på hvordan slike skader kan forhindres, og hvordan skadene kan oppdages når de først har oppstått. Informasjon om 50 000 fødende kvinner er samlet inn og brukt til å kartlegge forekomsten av slike skader, og til å kartlegge om opplæring av helsepersonell i fødselsteknikk kan redusere forekomsten. Foreløpig har studien ført til at langt flere skader oppdages. Tidligere ble det registrert slike perinealrifter hos to prosent av de fødende kvinnene i Palestina. Etter at prosjektet ble iverksatt, har oppdagelsesprosenten nådd 20 prosent, som innebærer at langt flere får behandling og hjelp.

Så kom juni 2016. Med lyse blader på trærne og et papir i posten: *Avviksmeldingen*. Personvernombudet ved Oslo universitetssykehus hadde oppdaget at prosjektet ikke var godkjent av norske myndigheter. Studien ble umiddelbart stilt i bero, og i oktober 2016 kom vedtaket fra Datatilsynet om å stanse prosjektet til alle fakta hadde kommet på bordet.

Personvernombud Heidi Thorstensen ved

OUS var den som oppdaget at noe var feil. Fosse hadde godkjenning fra Palestina og hadde også søkt om etisk godkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). REK svarte at prosjektet lå utenfor deres mandat, siden studien ikke var direkte helseforskning, men en studie av om et helsetiltak hadde fungert. Etter det gikk forskergruppen i gang med studien.

– Men det betyr ikke at det er lovtomt rom, sier Thorstensen. – Det måtte søkes konsesjon fra Datatilsynet, men da oppdaget vi at de hadde gått i gang med studien uten at det var formalisert etter norske regler. De hadde samlet inn opplysninger uten lovlig grunnlag, og lagret dem på et usikret område.

– Provoserende

Dataene ble samlet inn på fødeavdelinger i Palestina og lagret i en skytjeneste, hvor palestinske og norske forskere hadde tilgang. Selv om prosjektet var godkjent av det palestinske helsedepartementet, tillater ikke norsk regelverk bruk av slike data uten norsk godkjenning dersom et prosjekt har tilknytning til et norsk forskningsmiljø. Problemet oppsto da palestinske doktorgradskandidater skulle bruke dataene til å ta doktorgraden i Norge. Kon-

Palestinas helseminister Dr. Jawad Awwad har bekreftet at prosjektet er godkjent i Palestina, men det hjelper ikke for norske helsemyndigheter.

Forskningsprosjektet i Palestina er tilknyttet Intervensjonssenteret som har lokaler på Rikshospitalet i Oslo. Den norske koblingen har ført til problemer for prosjektet. (Foto: Aksel Kjær Vidnes)

sekvensene for stipendiatene er alvorlige. Så lenge saken er uavklart, har de måttet avbryte doktorgradsarbeidet. Datamaterialet har også måttet flyttes til en sikker database i Norge, selv om dataene altså er palestinske.

– Vi trodde det var tilstrekkelig med den palestinske godkjenningen, siden det er palestinsk forskning. Men jeg er jo prosjektleder, og det er flere norske veiledere. Stipendiatene er knyttet til OUS, og de er tatt opp på doktorgradsprogrammet og ansatt på min avdeling. Jeg ser jo at når jeg er veileder og papirene utgår herfra, så må vi følge regelverket her, sier Fosse.

– Vi retter oss etter det de sier, men det kan virke litt provoserende på våre kolleger i Palestina. Det var ikke åpenbart for oss at det var norsk datalovgivning som gjaldt for palestin-

ske forskere på et palestinsk sykehus.

Fosse snur på det og undres hvordan norske myndigheter hadde reagert på om en norsk stipendiat hadde tatt doktorgraden i USA, og USA hadde krevd at norske data ble flyttet dit, ute av nordmennenes kontroll.

– Det er ikke sikkert at vi hadde akseptert det, sier Fosse.

600 000 i bot

Palestina-prosjektet er ikke unikt. Hvert år blir store forskningsinstitusjoner tatt i å bruke eller utlevere sensitive personopplysninger uten tillatelse. Det siste året har Datatilsynet hatt saker til behandling som involverer St. Olavs Hospital, Helse Fonna HF, Volvat medisinske senter, Diakonhjemmet sykehus, Stavanger universitetssykehus HF og Folkehelseinstitut-

tet. Sakene varierer i alvorlighetsgrad og type, men alle gjelder uautorisert utlevering av personopplysninger i forbindelse med forskning.

Datatilsynet har også en sak ved Universitetet i Oslo inne til behandling, der data fra Bangladesh er brukt til forskning uten at det er søkt om godkjenning til å bruke dem i Norge. Også der er doktorgradsarbeidet stanset, og det er foreløpig usikkert hva som vil skje videre. Det er heller ikke første gang forsknings- og doktorgradsprosjekter er stanset ved OUS.

– Vi har hatt flere tilfeller der veileder har gitt noe av sitt forskningsmateriale til stipendiat for at de skal forske videre på det, og så har man ikke ordnet med de riktige godkjenningene for å kunne bruke materialet, sier personvernombud Heidi Thorstensen. – Vi gjør alt vi kan for å bistå, men det er tilfeller hvor vi ikke lykkes. Hvis man ikke får en ettergodkjenning, rykker man tilbake til start, og må starte studien på nytt.

Palestina-saken er fortsatt under vurdering hos Datatilsynet, men en stor forskningsinstitusjon som OUS kan forvente kraftige reaksjoner. Det har Universitetet i Bergen fått merke. De siste årene har universitetet måttet betale 600 000 kroner i bøter for ikke å ha de rette godkjenningene i orden. I 2012 fikk universite-

– Ingen data om disse 50 000 kvinnene har kommet på avveie eller blitt misbrukt.

ERIK FOSSE, SENTERLEDER VED OUS

Flyktninger i møte med helsetjenestene i Norge

Esperanza Díaz

– Det er viktig at søknadsprosessene forkortes, mener Esperanza Díaz. I 2015 stanset Datatilsynet forskningsprosjektet hennes.
(Foto: Thor Brødreskift/UiB)

tet 250 000 kroner i bot etter å ha utlevert data fra et forskningsprosjekt som var konsesjons- og taushetsbelagt. Da de gjorde det samme igjen noen år senere, fikk universitetet ny bot, men denne gangen høyere: 350 000 kroner.

Rigid system

Leder for prosjektet ved UiB er førsteamanuensis Esperanza Díaz. Prosjektet satte sammen registerdata fra flere ulike registre for å undersøke innvandrere og innvandreres bruk av primærhelsetjenesten. Dataene som kom ut av sammenstillingen, var så omfattende at forskerne ville ha med flere på laget. De inngikk avtaler med kolleger på Folkehelseinstituttet og Universitetet i Oslo. Det var en stor tabbe. Hadde hun søkt om å inkludere flere forskere i studien før hun leverte ut dataene, hadde hun mest sannsynlig fått lov. Siden hun ikke søkte, endte UiB opp med å bryte loven, og prosjektet ble stanset.

– Det er ikke alltid man vet at man kan få

data som er såpass rike at man kommer til å trenge samarbeid med andre institusjoner, med annen kompetanse. Men vi var ikke oppmerksomme på at godkjenningen kun var gitt for UiB, sier Díaz i dag.

Da feilen ble oppdaget, var det for sent å gjøre det riktige. Siden regelverket var brutt, måtte de søke helt på nytt, og det kunne ta nye to år.

– Vi så det ikke som hensiktsmessig å søke igjen, for det var tall fra 2008. I tillegg måtte UiO-forskerne gå videre til et nytt prosjekt. Da måtte vi avbryte.

Resultatet var at mye av potensialet i materialet ikke ble brukt. Díaz syns det er underlig at systemet skal være så rigid.

– Jeg har full forståelse for at det skal være kontroll over data, men i dette tilfellet var det veldig lite hensiktsmessig at man ikke skulle kunne utvide til andre institusjoner, som har gode rutiner for håndtering av data. Jeg kunne ha samarbeidet med andre kolleger på UiB,

men ikke med kolleger på UiO. Man må forenkle prosessene og regelverket, mener Díaz.

Går glipp av forskning

Rektor Dag Rune Olsen er, som øverste ansvarlig, klar på at UiB gjorde en feil som universitetet tar på største alvor. Likevel mener han det er utfordringer knyttet til deling, håndtering og godkjenning av digitale pasientopplysninger for forskning som må ses på.

– Datatilsynet har ett ansvar, og det er å ivareta sikkerheten til individet. De har ikke mandat til å veie nytte ved forskning på pasientdata opp mot enkeltindividets rettssikkerhet. Da må en annen myndighet foreta de avveiningene. Slik jeg ser det i dag, har Datatilsynet en så restriktiv praksis, og lovverket er så restriktivt, at det tjener verken pasientgrupper eller enkeltpasienters beste.

Han ønsker seg en egen myndighet som kan veie fordeler og ulemper ved forskningen, ikke bare ut ifra personvern hensyn, men også av hensyn til de menneskene som forskningsresultatene vil komme til gode.

– Datatilsynet kan ikke være myndigheten som forvalter den diskursen, siden de bare forvalter en del av den. Vi mangler et organ som kan ta den overordnede diskusjonen. Vi har de forskningsetiske komiteene, men Datatilsynet oppfattes å være myndigheten på området.

– Hva er konsekvensene av systemet i dag?

– Man må forenkle prosessene og regelverket.

ESPERANZA DIAZ, FØRSTEAMANUENSIS VED UIB

– Hvis du tar doktorgraden på materiale som baserer seg på personopplysninger, må du forsikre deg om at du har tillatelse, sier rådgiver Grete Alhaug i Datatilsynet. (Foto: Datatilsynet)

– Jeg mener at det finnes god, samfunnsmessig viktig forskning som ikke lar seg gjennomføre på grunn av en relativt restriktiv personvernlovgivning. Samtidig er det åpenbart at vi skal ha en restriktiv personvernlovgivning, men reguleringen må være formålstjenlig. I dag må man både søke der forskningen utføres, og der dataene hentes inn. Vi ser for oss at det i økende grad vil være forskningsdata som kommer fra flere land. Da vil man måtte håndtere regelverk i flere land. Det blir krevende, og det vil i betydelig grad begrense forskningen som kan utføres.

Felt i bevegelse

Rigiditeten til tross er dette et felt i bevegelse. Kanskje ikke i form av store skred, men punktvis hakking og flikking. SSB har fått et mer samlet ansvar for å gjøre data fra offentlige registre tilgjengelige for forskning. For tiden jobber De nasjonale forskningsetiske komiteene med retningslinjer for bruk av utenlandske data i Norge. Samtidig har regjeringen nedsatt Helsedatautvalget for å utrede et bedre og mer effektivt system for behandling av helsedata til bruk i forskning. Et av medlemmene er Jacob Hølen, sekretariatsleder i Den nasjonale komiteen for medisinsk og helsefaglig forskning (NEM), som jobber med forebyggende arbeid, rådgivning og gransking av uredelighet i forskning. Hølen medgir at re-

gelverket er strengt, men at noe vil bli forenklet i fremtiden. Helsedatautvalget er ventet å legge frem sin utredning i juni.

– Det er helt klart for vanskelig å få tilgang til helsedata fra registrene. Skal du ha data fra flere ulike registre, kan du trenge REK-godkjenning, konsesjon fra Datatilsynet og vurderinger fra alle registre som er involvert. Flere av disse vurderingene kan være overlappende. Det er lite hensiktsmessig ressursbruk, og det kan skape uforutsigbarhet for forskerne, sier Hølen.

Samtidig mener han at konsekvensene av lovbrudd må være strenge.

– Systemet er basert på tillit, så reaksjonene er naturlig nok sterke når man avdekker brudd.

– Ingen ble krenket

Også Datatilsynet mener systemet må reagere sterkt på brudd. Seniorrådgiver Grete Alhaug har liten forståelse for at regelverket er komplisert eller at det kan misforstås.

– Nei. Med den kompetansen som er i disse institusjonene, bør man vite at man ikke kan forske og ta doktorgrad i Norge uten en norsk godkjenning. Dette er den kompetansen man skal ha på de store universitetene og universitetssykehusene, sier Alhaug.

Erik Fosse mener på sin side at man også må ta hensyn til de faktiske skadene av lovbruddet, ikke bare at det har vært et lovbrudd.

– Man bør vurdere om pasienter faktisk har

– Er det for komplisert å få tilgang til registerdata?

ODDBJØRN RAAUM

Seniorforsker, Frischsenteret

– Det har skjedd endringer i SSB i det siste som har gjort utlån enklere. Ulempen er at datautlånet har blitt mye dyrere. Myndighetene bør ta et ordentlig løft for å etablere en infrastruktur med fjerntilgang.

TERJE ANDREAS EIKEMO

Professor i sosiologi, NTNU

– At regelverket er komplisert, er ikke det virkelige problemet. Det største problemet er at prisen på dataene er for høy, og det begrenser tilgjengeligheten for altfor mange forskere med gode ideer.

KJETIL TELLE

Forskningsdirektør, SSB

– Ulike regler på ulike felt kunne vært samkjørt bedre, men det er viktige personvern hensyn å ta. Det er lett å tenke at regelverket bare er et herk, men det er veldig gode grunner til å ha det. Vi forvalter et kollektivt gode som vi må passe på at ikke blir misbrukt.

blitt krenket. Ingen data om disse 50 000 kvinnene har kommet på avveie eller blitt misbrukt. Men det som er viktig for oss, er at alt blir gjort riktig, og vi har trodd at vi har gjort det riktig.

Det hjelper ikke, sier Alhaug.

– En av de viktige grunntankene innenfor personvernretten er at du selv skal bestemme hvem som skal bruke opplysninger om deg, og til hva. I dette tilfellet kan de ha gitt fra seg opplysninger til en konkret behandling eller et bestemt forskningsprosjekt. Da kan ikke de dataene automatisk bli utlevert til et forskningsprosjekt i Norge. Uansett gjelder norske regelverk uavhengig hvor dataene kommer fra, så lenge forskningen gjøres her eller av forskere tilknyttet norske forskningsinstitusjoner.

Fosses forskningsgruppe har nå sendt inn en ny konsesjonssøknad til Datatilsynet. Datatilsynet sier til Forskerforum at det er gode muligheter for at den blir godkjent, men det er også mulig at sykehuset blir ilagt et overtredelsesgebyr.

For Fosse er det viktigste at prosjektet alt har hatt effekt, og at kvinnene som føder i Palestina, får hjelp.

– Vi gjør det vi blir bedt om. Men man må lage regler som det er mulig å håndheve, og som er tilpasset situasjonen man er i. Du må også ta i betraktning hva dette betyr for kvinnene i Palestina, sier Fosse.

– Man må bruke common sense. ■

FINLAND

AKADEMIKERE FLYTTER

Flere finner med doktorgrad flytter utenlands, viser nye tall fra Statistiskentralen. Antallet med doktorgrad som har flyttet utenlands, økte med 37 prosent fra 2011 til 2015. Utflyttingen settes i sammenheng med kuttene i universitetsbudsjettene de siste årene. Grunnfinansieringen til landets 15 universiteter og 26 høyskoler skal kuttes med 500 millioner euro (4,4 milliarder kroner) mellom 2015 og 2019, og forskningsbudsjettene kuttes med 100 millioner euro (885 millioner kroner).

SVERIGE

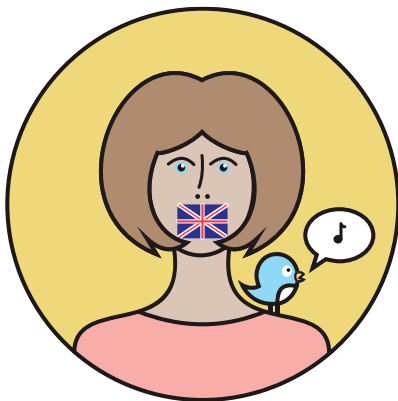
Mobile produserer mer

■ Forskere som jobber ved flere ulike universiteter i løpet av sin karriere, skriver flere artikler og blir mer sitert. Det viser en studie av mobilitet blant forskere ved 28 svenske universiteter og høyskoler. Den viser at 74,4 prosent av forskerne hadde publisert forskning ved minst to ulike læresteder. Blant disse var det særlig forskerne som hadde hatt korte opphold ved andre institusjoner, som publiserte mest. Studien er gjennomført av Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning og forlaget Elsevier.

ISLAND

Mangler penger

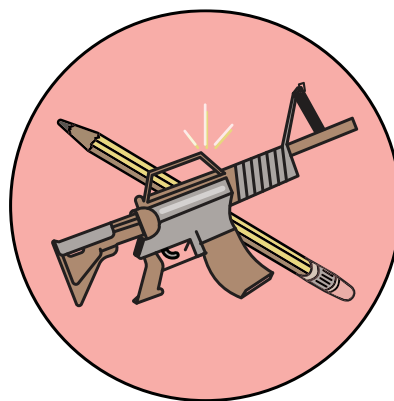
■ Universitetet Reykjavik er fortsatt i en prekær økonomisk situasjon, selv om Island har kommet over kneika etter finanskrisen. Ifølge Universitetslæreren ligger universitetets budsjett 50 prosent lavere enn gjennomsnittet for universiteter i Norden. Budsjettet er også 14 prosent under nivået før finanskrisen i 2008. Universitetet har måttet redusere undervisningen og øke antallet studenter, som nå ligger på 13 000, og innføre ansettelsesstopp for alle personalgrupper.

STORBRITANNIA

Økt sensur

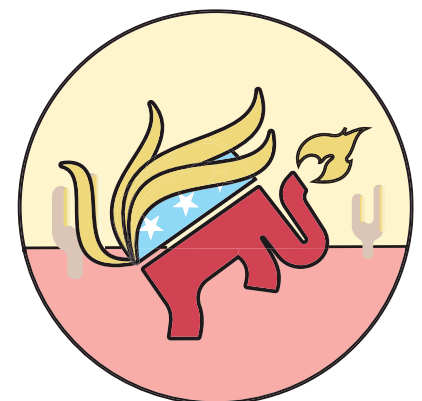
■ Mer enn ni av ti universiteter i Storbritannia har innført restriksjoner på yttringsfriheten for studenter og ansatte, skriver The Independent. En fersk rapport konkluderer med at sensuren har økt de siste tre årene. Restriksjonene inkluderer blant annet å nekte litteratur eller forelesere som bryter med institusjonens verdigrunnlag og regler om blasfemi, men også å nekte studenter å kle seg ut i frekke kostymer på studentarrangementer.

PAKISTAN

Mer universitetsvold

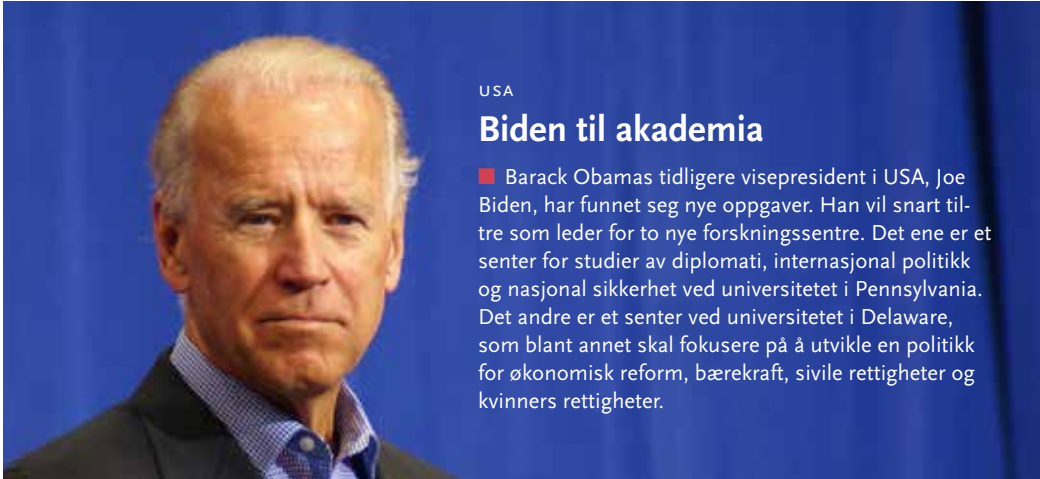
■ Voldelige sammenstøt på universiteter i Pakistan har økt den siste tiden, skriver The Express Tribune. Det siste halvåret er det rapportert om minst tolv sammenstøt mellom studentgrupper tilhørende ulike religiøse, politiske eller etniske grupper. Det gjelder særlig ved universiteter i regionene Punjab, Sindh og Khyber Pakhtunkhwa. Ifølge avisa er studentene i landet svært splittet, langs språklige, sekteriske eller politiske skillelinjer. Studentorganisasjoner har vært forbudt siden 1984.

MEXICO

Forbereder deportasjoner

■ Meksikanske universiteter forbereder seg på mulige deportasjoner av meksikanske studenter fra USA, skriver The San Diego Union-Tribune. Meksikanere som har kommet til USA som barn, har kunnet få opphold dersom de har vært lovlidige og begynt på utdanning. Nå vokser uroen for at disse skal deporteres av president Trumps nye administrasjon. Meksikanske universiteter utreder derfor om det mulig å overføre og finansiere et ukjent antall studenter i nær fremtid.

USA

Biden til akademien

■ Barack Obamas tidligere visepresident i USA, Joe Biden, har funnet seg nye oppgaver. Han vil snart tiltre som leder for to nye forskningssentre. Det ene er et senter for studier av diplomati, internasjonal politikk og nasjonal sikkerhet ved universitetet i Pennsylvania. Det andre er et senter ved universitetet i Delaware, som blant annet skal fokusere på å utvikle en politikk for økonomisk reform, bærekraft, sivile rettigheter og kvinners rettigheter.

USA

Vil reformere utdanning

■ President Donald Trump har bedt en av USAs fremste evangelisk kristne ledere om å lede arbeidet med å reformere systemet for høyere utdanning. Rektoren ved Liberty University, Jerry Falwell Jr., ønsker særlig å få bukt med «overregulering og mikrostyring av høyere utdanning». Han har tidligere vært en klar støttespiller til Donald Trump og har uttrykt motstand mot at de føderale myndighetene regulerer finansieringen og akkrediteringen av universiteter og høyskoler.

Myndighetene har investert 47 milliarder kroner i universitetsområdet Paris-Saclay.

FOTO: OMA

FRANKRIKE

KRITISERER SUPER-CAMPUS

Frankrike jobber med å opprette et super-universitet i utkanten av Paris som skal ta opp kampen med verdens fremste universitetsmiljøer i USA og Storbritannia. Prosjektet får nå kraftig kritikk fra den franske riksrevisjonen for manglende styring. Campusen, som går under navnet Université Paris-Saclay, er ment å stå klar i år 2020. En rekke universiteter har opprettet campuser på Saclay-området, som fra før huset forskningslaboratorier, men de mangler felles overbygning og internasjonal synlighet, mener riksrevisjonen.

SVERIGE

Milliarder på bok

■ Svenske universiteter har over 15 milliarder kroner stående i stiftelser og fond, viser en oversikt fra fagbladet Universitetslärares. På topp er Uppsala universitet, som har over 9,1 milliarder, fulgt av Lunds universitet med 2,7 milliarder og Göteborgs universitet med 1 milliard. Ved Lunds universitet vekker det oppsikt at den største enkelt-donasjonen stammer fra kong Karl 11. i 1666, som skjenket 1200 gårder til det nystartede universitetet. Noe er senere tatt tilbake, men landeiendommene har fortsatt en verdi på 450 millioner kroner.

De som skal skape fremragende undervisere,
kan i alle fall lære én ting av «foreleserdronninga» fra Høgskolen
i Østfold: Det krever knallhardt arbeid.

LÆREMESTEREN

Superforeleser **MARI KJOS HELLUM** i samtale med Bår Stenvik
Foto: Erik Norrud

Det første Mari Kjos Hellum¹ gjør når jeg ankommer seminarrommet hennes ved Høgskolen i Østfold (HiØ), er å ønske meg velkommen med en god klem. Så snur hun seg mot sine 20 studenter og sier «Nå skal vi lage show for ham, ikke sant?!»

Dette er altså en av landets beste forelesere i aksjon. Den 41-årige litteraturviteren Hellum, som underviser bachelorstudentene ved HiØ i retorikk, ble i høst omtalt som selveste «foreleserdronninga» i en kåring arrangert av Morgenbladet. I dag foreleser hun ikke, men orienterer og svarer på spørsmål om muntlig eksamen.

– En liten advarsel om sensor: Han kan se litt skummel ut, men han er snill på bunnen.

Hellum forsvinner inn i en liten anekdote om da hun studerte i Bergen, og syntes det var litt skummelt å sitte på kontoret til veilederen Atle Kittang.

«Men han hadde alltid svømmebadebuksen sin hengende på en stol der, og det hjalp å se på den.»

Hun avbryter seg selv.

«Ja, det hørtes kanskje litt kinky ut, men det var koselig, altså.»

Studentene ler.

«Og det dere skal huske, er at sensoren deres ser kanskje streng ut, men han elsker Hello Kitty!»

De ler enda mer.

Mens Hellum snakker, beveger hun seg konstant rundt i seminarrommet. Når en av studentene spør om noe, snur hun seg raskt, strekker halsen ut som en stork, og holder intens blikkontakt mens hun svarer. Når hun sier noe ironisk, svikter hun i knærne. Når hun skal understreke noe, krummer hun ryggen og stikker albuen ut, som en stork i ferd med å imitere en gorilla. Alle øynene i rommet er limt til henne helt til hun avslutter timen med en siste oppmuntring:

«Nå har vi full kontroll, ikke sant?»

En student hever stemmen:

«Og når vi drar herfra, kommer alle til å begynne å gråte, og så ringer vi Mari.»

«Ja, men sånn er livet, dette greier vi!» sier Hellum.

«Men Mari», sier en annen student, «det skal sies at dette hadde ikke vært mulig uten deg.»

– Jeg er redd for det hele tida, at formen skal ta over for mye, og at jeg ikke skal bli tatt alvorlig som fagmenneske.

Hellum krøker seg sammen, stikker hånda i lomma og går mot henne:

«Ja, Alexandra, da har jeg en femtilapp til deg her ...»

Folk ler igjen. Så retter Hellum seg opp og skifter toneleie.

«All right, da kjører vi, mine damer og herrer!»

Men det er ikke helt ferdig ennå, for når studentene er på vei ut døra, står hun der og skryter av dem, tar dem på albuen og drar dem litt i håret. Og når hver av dem forsvinner ned korridoren, vinker hun etter dem, på minst tre ulike vis.

Etter en sånn behandling er det lett å skjønne at studentene hennes nominerte og stemte henne fram i Morgenbladets kåring. Og nå skal slike som henne få enda mer oppmerksomhet: Den ferske kvalitetsmeldingen for høyere utdanning² legger stor vekt på at undervisningen skal få høyere status og kvalitet. Men hvordan skal kvalitetsmeldingens iverksettere analysere Hellums metode – hvilken funksjon har for eksempel de kløvneaktige, krumryggede faktene?

– Det er ikke utstudert – da hadde jeg nok valgt et litt mindre forkrøpla kroppsspråk. Men studentene har sagt at det holder på oppmerksomheten og pisker opp stemningen. Jeg går jo som regel rundt mellom rekkene, og når det kommer et menneske mot deg med sanne spastiske bevegelser, da ser du jo på det.

Hellum har stor tro på å veksle mellom det komiske og det seriøse, for å holde studentene på tå hev. Hun blander Aristoteles med populærkulturelle referanser, og illustrerer teorien med små anekdoter.

– Fortellingene gjør stoffet levende og lar dem puste litt.

¹ Født 1975, med litteraturvitenskap hovedfag om Raymond Chandler fra Universitetet i Bergen. Hun har også studert religionsvitenskap ved Universitetet i København og historie ved Høgskolen i Telemark. Hun er nå lektor ved Høgskolen i Østfold, og foreleser i retorikk.

² Stortingsmeldingen «Kultur for kvalitet i høyere utdanning», fra Kunnskapsdepartementet 27. januar 2017, godkjent i statsråd samme dag.

– **Gjør de mentale bildene det også lettere for studentene å huske stoffet?**

– Ja, og det kan gjerne være en liten historie med en levende detalj³, som ikke nødvendigvis har noen betydning som illustrasjon, annet enn at den setter seg i minnet.

– **Finnes det en generell skepsis til anekdoter og eksempler i akademia, en forestilling om at «innhold» er viktigere enn «form»?**

– Ja, og jeg er redd for det hele tida, at formen skal ta over for mye, og at jeg ikke skal bli tatt alvorlig som fagmenneske. Det er helt sikkert noen som tenker om meg at jeg bare er flash.

– **Har du noen anekdotiske eksempler å bygge det på?**

– Jaaa ... for så vidt. Det var på en annen institusjon der jeg jobbet tidligere, der noen spurte om «hvorfors jeg jobbet der på instituttet, når jeg jo passet bedre til å være prinsesse i Monaco».

– **La meg gjette, var denne personen en mann på over 50 år? Hva svarte du?**

– Jeg ble litt paff. Men jeg prøver jo som regel å forstå folk i beste mening, så jeg tenkte at det var en klønete kompliment.

Hellum forteller historien noe motvillig, og når hun foreleser, liker hun heller ikke å bruke for personlige historier. Hun forteller imidlertid gjerne om sine egne akademiske tabber, fordi studentene både trenger forbilder og noen å identifisere seg med.

– Det er ikke sånn at jeg mener at alle forelesere skal fortelle om at de har dummet seg ut, men generelt når jeg snakker med andre voksne, synes jeg ofte at vi snakker om så overflatiske ting. Det er så fint å være sammen med studentene, for da kan vi alltid snakke om de store tingene, ingen der er interessert i oppussing!

Hellum beskriver forelesningsformen sin som en «åpen samtale», der hun gir noen eksempler og stiller spørsmål, får studentene til å «stunt-analysere» med den teorien de kan, og selv følger på med innspill og påfyll av ny teori.

– Å reflektere er en viktig del av å være student – og det er noe som man kan si til man blir blå i fjeset, men man må også vise det selv i forelesningssammenhengen.

– **Show, don't tell!**

– Ja, man kan vel si det.

I Hellums eget retorikk-vokabular kalles det *etos* når man demonstrerer at man har all kunnskapen i hodet, er godt forberedt og kan ta spørsmål på strak arm. Men alt er ikke bare improvisasjon heller.

– **Du har jo skrevet om krimlitteratur, så du tenker sikkert på framdrift også?**

– Ja, jeg tenker litt krimdramaturgisk. For eksempel at jeg begynner med et mysterium: «Hva må du gjøre for å vinne over din far i diskusjoner?» Og så minner jeg om hvor vi er på vei underveis, «nå får du snart svaret på hva som skal til for å vinne over din far i diskusjoner», og mot slutten sier jeg «Nå kan du altså vinne over din far i alle diskusjoner noensinne!» En kraftig overdrivelse gir alltid god stemning.

– **Har du blitt bedt om å holde mange foredrag etter Morgenbladet-kåringa?**

– Masse! Både om undervisningsmetode og om retorikk.

– **Har du skaffet deg agent?**

– Min mor er litt som en agent, for hun blir veldig gira på de forespørslelene. Men jeg er en helt annen type, så jeg må si nei, fordi det koster meg for mye.

– **Energimessig?**

– Ja, masse uro før og etter og sånn.

– **Jeg ville tro du var rutinert?**

– Det blir jeg nok aldri. Jeg er ikke så urolig nå som de første årene, og ikke for de studentene jeg kjenner. Men foran et nytt publikum er jeg kjempenervøs, så jeg er ikke egentlig laga for dette. Jeg er så veldig følsom, nemlig.

Så legger hun til, lattermildt:

– Sikkert litt som Snåsamannen.

– **Men, blir du utbrent, da?**

3 Husker du Atle Kittangs badebukse?

– **Når jeg en gang tar en ph.d., da vil jeg selvfølgelig inkludere studentene mine i arbeidet.**

– Nei, *det* er jeg blitt rutinert på, så det skjer ikke lenger. Jeg er på grensen hele tida⁴, men jeg gjør dette fordi kontakten med studentene gir så mye kick og varme. Jeg er ikke sånn som Reagan eller Bill Clinton, som får energi av mengden, men jeg kan få energi av én-til-én-kontakten. Den formen som funker for meg, er en «nær samtale» med 30 stykker, der jeg passer på at alle blir nevnt ved navn i løpet av timen. De gangene jeg har holdt foredrag for store forsamlinger, så har jeg måttet late som at de tusen menneskene var ett menneske jeg hadde personlig kontakt med.

– **Så det høres ut som både stilen og forelesningsevnen din henger nøye sammen med personligheten din – hvilken type er du?**

– Helt klart introvert.

– **Interessant. Jeg vil tro at mange som møter deg, tenker «jammen, hun er jo så karismatisk og sjarmerende, det er jo lett for henne ...**

– Overhodet ikke! Det koster blod, og netter på netter med uro, både før og etter. Mange har sagt etter den kåringa at «Nå kan du bare leve av foredrag». Men det kan jeg ikke, det koster så mye at jeg kan ikke gjøre det så ofte.

– **Har du sett NRK-serien Valkyrien?**

– Nei?

– **Der har noen ranet en bank, og har rommet fullt av millionvis av kroner i pengesedler. Men alle sedlene er i nummererte serier som kan spores, så de kan ikke bruke dem. Føles det litt sånn?**

– Det er et artig bilde. Ja, det er *akkurat* som med de pengene i Valkyrien.

Nå når undervisningens kvalitet og status skal høynes, loves det flere steder sterkere incentiver i form av «meritert foreleser»-status og lønnsplag. Ordninger er allerede iverksatt eller planlagt i Tromsø, Bergen og Trondheim. Hva tenker Hellum om det?

– Jeg burde jo hilse det velkommen, men det som driver meg, er kontakten med studentene – å se at de lærer noe og klarer å bruke det.

– **Noen er redd for at slike ordninger først og fremst vil skape nytt byråkrati, og tjene dem som er gode til å dokumentere arbeidet sitt og skrive søknader og begrunnelser?**

– Ja, og det er jeg så dårlig til, jeg ville jo aldri kunne lage noe system for det jeg gjør.

Hellum tror at penger i seg selv er mindre viktig for undervisningens status enn måten akademikere snakker om undervisning og forskning på.

– Det er liksom selvsagt at «man kommer ingen sted uten ph.d.» – men jeg merket meg at av dem som ble vurdert høyt i Morgenbladet sin kåring, var jo mange førstelektorer og til og med høgskolelektorer. Og på allmøtene er det alltid snakk om forskningsmidler og forskningsprosjekter. Kanskje det hadde vært annerledes hvis det hadde vært mulig å søke om undervisningsprosjekter, og å reise på gjesteundervisningsopphold og lære av flinke folk på Harvard. Eller å søke om undervisningsmidler – til annet enn digitalisering, som er det man får penger til i dag.

Selv arbeider hun ganske lavteknologisk, uten PowerPoint og andre hjelpemidler. Det bidrar også til at hun kan skifte retning underveis i forelesningen på grunnlag av studentenes innspill.

4 Merknad til arbeidsgivere for fremragende forelesere: Ledelsen ved Høgskolen i Østfold forstår at Hellum trenger å hente seg inn når hun har forelest mye, og lar henne tilbringe tid på hjemmekontoret, noe hun setter stor pris på. – Jeg tror det er lurt å være fleksibel og ta hensyn til de emosjonelle behovene til gode forelesere – ja, jeg høres ut som den hippien!

Mari Kjos Hellum tror gode forelesere må få mulighet og rammer til å utvikle undervisningen sin: – Om jeg merker at jeg gjør akkurat det samme som forrige semester, dør jeg innvendig.

– Det som driver meg, er kontakten med studentene.

– Jeg må jo ta imot de ballene de kaster til meg.

Et hyppig brukt begrep i kvalitetsmeldingen er «forskningsbasert undervisning». Det kan tolkes på mange måter, men som oftest er premisset at forskningen skjer først, og så forteller man etterpå studentene om det man har forsket fram. Hellum har mer tro på en modell der teori og praksis flyter fram og tilbake mellom forskning og undervisning.

– At undervisningen ikke bare er et rom der man gir sin egen kunnskap videre, men der man også prøver ut tanker. Det er jo også en form for forskning. Jeg ser hvor gøy studentene synes det er når jeg framstår som spørrende og diskuterer problemstillinger med dem. Da sitter de helt stille og suger til seg alt, og de er skarpe som bare rakker'n. Når jeg en gang tar en ph.d., da vil jeg selvfølgelig inkludere studentene mine i arbeidet.

– **Nå snakker for eksempel NTNU-rektoren om å satse mer på førstelektor/dosentløp som en reell alternativ karrierevei. Da kunne du dropet ph.d.-en og satset på å være superforeleser i stedet?**

– Jo, det ville nok passet meg godt. Jeg kunne jo formidlet andres forskning, det ville jeg ikke sett noe problem med. Hvis det da fantes muligheter til å utvikle undervisningen til ypperste nivå.

– **Som i et senter for fremragende undervisning?**

– Ja, for eksempel. Det som driver meg, er å gjøre nye ting, eksperimentere og utvikle meg, så jeg slipper å snu bunken. Ved slutten av hvert semester tenker jeg alltid at «neste semester skal vi ha helt nytt pensum og gjøre ting helt annerledes».

Et annet populært ord, som også dukker opp i kvalitetsmeldingen, er «praksisprofessorer», forelesere med erfaring fra næringslivet, og som formodentlig vil engasjere studentene mer. Mari Kjos Hellum har på sin side stor tro på «praksisstudentene». Hun bruker mye tid og ressurser på å skaffe kommunikasjonsstudentene den perfekte praksisplassen for hver enkelt students evner og interesser, hos alt fra Stortinget til TV Norge.

– Da besøker jeg dem selv underveis i praksisen og snakker med sjefene deres, og dermed får jeg også påfyll og kan gi praktiske eksempler i undervisningen senere om hvordan de forskjellige institusjonene tenker om kommunikasjon. Jeg tror det blir vanligere nå – UiO har begynt med praksisplass i forlag på litteraturformidlingsstudiet, og på UiB har man emnet Praktisk informasjonsarbeid, startet av Ivar Utne, der studenter får prøve seg i for eksempel kulturinstitusjoner som Festspillene. Det er krevende arbeid – jeg bruker mye tid bare på å skaffe én praksisplass. Men det er også ordentlig gøy. Det er vel litt det samme som med undervisning – alt jeg synes er stort og gir meg kick, er også veldig utmattende. ■

I forrige nummer kom vi i skade for å kutte siste setning i artikkelen. Setningen skulle være: «Men det kan komme andre arbeidsplasser i andre næringer, med normal lønnsomhet.»

Biletbøker med noko attåt

Barna diggar digitale bøker med mykje lyd og aktivitet.
Foreldra er skeptiske til effektar og staffasje.

TEKST: JOHANNE LANDSVERK FOTO: JON ANDERS SKAU

– Forteljarstemma og lyden er viktig for kvaliteten,
seier Elise Seip Tønnessen ved UiA. Her med eit
utsnitt av appen *Jakob og Neikob*.

PROSJEKT:
kvalitetsvurdering av digitale
biletbøker (biletbokappar)

FORSKAR:
litteratur- og medievitar
Elise Seip Tønnessen, professor ved
Universitetet i Agder

METODE:
kvalitativ metode, bygd på
observasjon og intervju

UUNNVERLEGE VERKTØY:
samtale, lydopptakar

I appen om Mummitrollet er det mange aktivitetar og oppgåver, og barna blir også oppmoda om å teikne.

Høyre du det? seier barna. Dei synest det er morosamt å trykke på figurane på skjermen: Jakob som alltid svarar «ja» og Neikob som alltid svarar «nei». Elise Seip Tønnessen fortel om forskingsprosjektet der ho har observert små barn når dei les digitale barnebøker.

– Boka om Jakob og Neikob, som viklar seg inn ulike hendingar, eignar seg svært godt for tilleggslyd. Barna let seg begeistre av talerytmen, og av lyden som kjem på dei mest overraskande stader i historia, seier Seip Tønnessen, professor ved Institutt for nordisk og mediefag ved Universitetet i Agder (UiA). Ho har doktorgrad på barne-tv, og har blant anna jobba med digitale barne- og ungdomsbøker i eit prosjekt for Norsk barnebokinstitutt.

iPaden kom til Noreg i 2010, og alt i 2011 kom dei første digitale barnebøkene, eller biletbokappane, på den norske marknaden. Samlaget og Gyldendal satsa på appar heilt frå starten.

– Dei fleste biletbokappane har først vore utgjevne som bøker. I ein biletbokapp er ord og bilete ofte direkte overførte frå boka, men i tillegg har dei fleste appar lyd, og nokre har oppgåver og spel som kan gjere forteljinga meir innhaldsrik.

Skeptiske foreldre

I prosjektet ser Tønnessen på kvaliteten på eit utval av biletbokappar som er gjevne ut på norske forlag.

– Eg ser på overføringa frå bok til app, og om historia fungerer på skjerm. Biletbokappar blir gjerne sett på som biletbøker med noko attåt. Men eg er oppteken av at appen er eit eige medium, og av at barna har andre forventnin-

gar til ein berøringsskjerm enn til ei bok.

Tønnessen har intervjuar barn og foreldre, produsentar og formidlalar. Ho har observert elleve barn i seks familiar og spurt korleis dei les, og kva dei meiner om spelelementa. Barna var mellom fire og seks år, og biletbokappar var nytt for dei.

– Så lenge ei forteljing er ny, sit barna og konsentrerer seg om handlinga. Men når dei kjenner historia godt, stoppar dei gjerne opp for å løyse dei interaktive oppgåvene, og då kan aktivitetane vere ein viktig tilleggs-kvalitet. Eg observert at dei enklaste appane, som er utan tilleggsoppgåver, ikkje slo an hos barna.

Foreldra er meir skeptiske til alle avbrotta, og til lydeffektane.

– Foreldra eg har snakka med, har boka som målestokk, og meiner for mykje staffasje og lydeffektar kan avleie historia. Samtidig meiner dei at om tilleggsaktivitetane ikkje var der, kunne ein like godt lese ei bok.

Mistar forteljarrolla

På skjermen sin viser Tønnessen appen om Mummitrollet, som har mange innebygde aktivitetar.

– Denne forteljinga har ikkje ei sterk narrativ framdrift, og då er det ikkje så farleg med alle avbrotta. Her blir barna blant anna oppmoda om å teikne Filifjonka. Dei som kjenner historia og ikkje har det travelt med å kome til slutten, tek seg gjerne god tid til å teikne.

Til skilnad frå ei bok har barnebokappen ei innebygd forteljarstemme.

– Den store kvaliteten ved å lese høgt for barn er den nære relasjonen som då oppstår mellom barn og vaksne. Dei vaksne deltek gjerne aktivt i tolkinga av teksten, samtidig som dei lærer opp barna til å bli litteraturlesarar. Men når forteljarstemma er ein del av mediet, er ikkje barna lenger avhengige av ein vaksen formidlar, og vaksenpersonane blir i tvil om si eiga rolle, seier Tønnessen.

I tidlegare forskingsprosjekt har ho observert korleis barn les på nettbrett i barnehagen og heime.

– Studiane viser at barna gjerne vil ha ein vaksen i nærleiken, både for å få hjelp med det tekniske, men framfor alt for å ha nokon å dele opplevingane med.

Forsking på kvalitet

Prosjektet til Tønnessen er eitt av fjorten forskingsprosjekt som har fått støtte frå Norsk kulturråd til å forske på kvalitetsomgrepet. I fjor kom den første artikkelsamlinga frå prosjektet: *Kulturforståelser. Kvalitetsbegrepet i samtidens kunst og kultur*. Øyvind Prytz i Kulturrådet fortel at kulturpolitikarane har etterlyst større kunnskap om kvalitetsomgrepet.

– Dei siste åra har kvalitet blitt eit viktig omgrep i offentleg forvaltning, og i kulturpolitiske samanhengar blir kvalitet framheva som eit mål for kunsten. For å sikre at innkjøp og

– Dei fleste litteraturkritikarar har ikkje kompetanse til å vurdere spelelementa.

– Overføring frå bok til skjerm kan gå ut over det kunstnarlege uttrykket, seier Elise Seip Tønnessen. Her med illustrasjonar til *Jakob og Neikob*.

støtteordningar blir forvalta på ein god måte, er det viktig å diskutere kva kvalitet kan vere, seier Prytz.

Tønnessen har snart ein artikkel klar.

– Eg har stadig blitt konfrontert med spørsmålet om kvalitet, og i det offentlege rommet vil ein gjerne vite om desse appane er bra for barn, reint pedagogisk. Men formålet med ein litterær app er ikkje å vere pedagogisk. Og kvalitet på kunst kan ikkje vere ein konstant målestokk. Grunnsynet mitt er at måten vi opplever tekstar på, er avhengig av konteksten, og kva situasjon brukaren er i. Så det eg vurderer i prosjektet, er ikkje éin kvalitet, men ulike kvalitetar ved biletbokappar.

– Kan truge det unike

Tønnessen ville finne ut kva for kriterium forlag og produsentar har for god kvalitet, og valde ut dei tre biletbokappane som barna syntest var best. Blant dei er *Jakob og Neikob*, som kom på Samlaget i 2011. *Maja og det magiske speilet* frå 2012 og *Kubbe lager skyggeteater* frå 2013 er begge gjevne ut på Gyldendal.

– Produsentar og forleggarar har eit forbausende gamaldags syn på kva som er den optimale biletbokappen. Nokre av dei trekker fram høyrspel i barnetimen og barne-tv i 1980-åra

som ideal. For dei er teksten og bileta sjølve grunnstammen i kvaliteten. Produsentane er også opptekne av at tilleggsfunksjonane kan vere forstyrrende. For produsentane er forteljarstemma og kvaliteten på opplesinga svært viktig, og også miljøløyden, seier Tønnessen.

Kunstnaren bak *Jakob og Neikob*, Kari Stai, er både forfattar og biletkunstnar. Tønnessen fortel at Stai er best nøgd med den første bokappen ho laga, for der har kunstnaren sjølv vore med på å velje utsnitt.

– Men i den andre appen om *Jakob og Neikob* er programvara meir standardisert, og formatet på teikningane passar ikkje alltid inn. Med ei standardisert programvare blir det enklare og billegare for forlaga, men den

kunstnarlege kvaliteten kan bli redusert. Standardiseringa er kanskje bra for økonomien, men kan truge det unike og originale uttrykket. Eg meiner dette er heilt avgjerande for kvaliteten på desse appane.

– Lite spelkompetanse

Generelt finst det få kvalitetskriterium for vurdering av digitale barnebøker.

– Når det gjeld tradisjonell barnelitteratur, har den litterære institusjonen med forlag, kritikarar og bokhandlarar utvikla ein del kriterium for kva som er god kvalitet. Men dette systemet er enno ikkje utvikla for digitale medium som barnebokappar, seier Tønnessen. Ho sit sjølv i Kulturrådets vurderingsutval for barne- og ungdomslitteratur.

– Når vi avgjer om ei bok skal kjøpast inn eller ikkje, ser vi på om historia heng saman, om forteljarperspektivet fungerer, om personteikninga er truverdig, om språket er spenstig eller flatt, og om temaet er viktig. Alle desse kriteria vil jo også gjelde for historier som er overført til app.

– Men kven skal vurdere tilleggsaktivitetane og spela?

– Det er nok fleire litteraturkritikarar enn spelkritikarar som har vurdert appane. Men

– Ein kan stille spørsmål ved om alle «gode» forteljingar eignar seg som app.

Kubbe lager skyggeteater er ein av appane barna likar best.

dei fleste litteraturkritikarar har ikkje kompetanse til å vurdere spelelementa. Elles er det få som har ambisjonar på spelområdet. Ein av foreldra eg intervjuar, var programvareutviklar og meinte at desse biletbokappane vil falle heilt gjennom i spelmarknaden.

Appar på is

Tønnessen stiller også spørsmål ved om alle «gode» forteljingar eignar seg som app.

– *Garmans sommer*, som bygger på ei kritikarrost bok, har veldig flott miljølyd, og som litteratur- og medieforskar ville eg sagt at boka har høg kvalitet. Det er ei filosofisk biletbok, som handlar mest om kva Garman tenker. Men appen slo ikkje gjennom hos barna, og ein av dei eg intervjuar, meinte at det ikkje var ei «ordentleg historie».

– Trur du biletbokappane vil overleve?

– Det er eg usikker på. Gyldendal har lagt biletbokappar på is, men andre forlag driv fortsatt på. I dag har ikkje forlaga eit godt distribusjonssystem, og det er nesten umogleg å finne fram til dei på nettet. Ein kan laste ned mengder av gratis appar frå Disney og store internasjonale selskap. Så skal dei norske overleve, må Kultur-Noreg kome på banen for å finne ein måte å distribuere desse bøkene på. ■

– Kvalitet er avhengig av om tilleggsaktivitetane passar til historia, seier Elise Seip Tønnessen.

20 nøtter

GRO HARLEM BRUNDTLAND

- a) Kva var det siste året Brundtland var statsminister i Noreg?
- b) Kva for ministerpost var hennar første (frå 1974 til 1979)?
- c) Fyll ut dei to orda som manglar: Det eigentlege namnet på Brundtland-kommisjonen var FN's verdskommisjon for ... og ...

- d) Kva for nytt «slagord» for Noreg lanserte Brundtland i nyttårstalen sin i 1992?
- e) Kor var ho generaldirektør frå 1998 til 2003?

KORT OG GODT

- a) Forskerforbundet reagerte i fjor på bruken av den såkalla BOA-indikatoren i statsbudsjettet. Kva står BOA for?

- b) Vitskaplege artiklar blir gjerne utforma etter IMRAD-strukturen. Kva står IMRAD for?
- c) Blant dei som tilrår bruk av IMRAD, er mektige APA – og kva står så det for?
- d) Kva er JSTOR?
- e) Kva for departement skjuler seg bak bokstavane KMD?

FRANSK I NOREG

- a) Kva heiter huset som Det Norske Studentersamfund disponerer på Majorstua i Oslo?
- b) På kva for nordnorsk småstad får gjestane nyte godt av fransk kokekunst i Karen Blixens novelle *Babettes gjestebud*?

- c) Kva for ord, som er komme frå fransk, tyder «opptog av vogner»?
- d) I åra kring 1920 kunne ein i Christiania søke seg inn på «Polas malerskole». Kva heitte den berømte franske målaren som var far til Pola?
- e) Kven ga ut romanen *Fransk åpning* i 1992?

CUBA

- a) Kva for tidlegare president tok makta på Cuba i eit militærkupp i 1952?
- b) Diktatoren vart styrta i 1959, blant anna av **desse to karane** – som heiter?

- c) Kva år vart det amerikanske militærfengselet i Guantanamo-bukta opna?
- d) Kva heiter mannen som trygt kan kallast tidenes beste høghopp, og som framleis har verdsrekorden med 2,45?
- e) Kva for dans med afrikansk inspirasjon oppstod på Cuba – og vart kjend gjennom orkesterleiarar som Tito Puente og Xavier Cugat?

SVAR:

GRO HARLEM BRUNDTLAND
a) 1996
b) Miljøvernmister
c) Miljø og utvikling
d) Det er typisk norsk å vere god.
e) I Verdas helseorganisasjon (WHO)

KORT OG GODT
a) Bidrags- og oppdragsfinansieringsdepartementet
b) Introduction, Methods, Results aktivitet
c) American Psychological Association
d) Ein amerikansk database for vitskaplege bøker og artiklar
e) Kommunal- og moderniseringsdepartementet

PÅ FRANSK I NOREG
a) Chateau Neuf
b) Berlevåg
c) Kortesje
d) Paul Gauguin
e) Vigdis Hjorth

CUBA
a) Fulgencio Batista
b) Fidel Castro og Ernesto «Che» Guevara
c) 2002
d) Javier Sotomayor
e) Mambo

Siteringer:

KUNNSKAPSFATIGUE

«Denne nye kunnskapen, som viser at elg er en viktig del av matfattet til ulven, sannsynliggjør at det er nettopp rovdyrbestanden som bidrar til reduksjon i elgstammen.»

Geir-Harald Strand, utredningsleder ved Nibio om forsknings fremskritt. For hvem kunne vel trodd at ulv spiser dyr? (Nibio)

«Det finnes forskning som viser at forelesere tror det de snakker om er mer interessant enn det faktisk er.»

Professor i psykologi ved Universitetet i Oslo Rolf Reber med mer sjokkerende nytt fra forskningsfronten. (Khrono)

«Jeg synes vi snarest burde stanse fusjonsfeberen som smitter som en farsott mellom landets forskningsinstitusjoner.»

Professor Elisabeth Gording Stang erger seg på Facebook. Men hvordan man stanse en epidemi når alle er smittet, gir hun ingen svar på.

«Den offentlige debatten om universitetsbyråkratiet kan etterlate akademia i fullstendig fatigue.»

Epidemien er verre en fryktet, ifølge kontorsjef ved Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger Karoline H. Høibo. (Stavanger Aftenblad)

«Flytter man mer ut fra Oslo, så blir det i hvert fall flere enn Oslo man kan være sur på.»

Utmattede og utskjelte osloboere kan kanskje håpe på mer desentraliserte og fredeligere tider, ifølge professor ved Universitetet i Bergen, Frank Aarebrot, i Morgenbladet.

Visuelle vitaminer

- **Hva jobber du med akkurat nå?**
- Et foredrag jeg skal ha i Krakow. Vi samarbeider med en institusjon der om utstillingen «Det lokales logikk». Her vises bærekraftig norsk og polsk design som forholder seg til lokale tradisjoner, materialer og fenomener.
- **Hvor tenker du best?**
- På badet om morgenen. Uthvilt og på vei inn i en ny arbeidsdag. Jeg har alltid liggende noe å notere på her.
- **Hva er den viktigste boken i ditt akademiske liv?**
- En av de viktigste er *Inside the White Cube* av Brian O'Doherty. Den avslører gallerirommets skjulte mekanismer og dets påvirkning på publikum og objektene.
- **Hva skal til for å bli en god museums-kurator?**
- Våkenhet for samfunnsaktuelle

Som kurator arbeider Solveig Lønmo med å lage utstillinger, tekster, arrangementer og omvisninger.

NAVN: SOLVEIG LØNMO

Medlem nummer: 40226169

STILLING: kurator formidling ved Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum

UTDANNING: mastergrad i kunsthistorie ved NTNU

KARRIEREMÅL: kurator for Venezia-biennalen rundt sånn cirka 2035

temaer og evne til å se dem i sammenheng med kunstneriske uttrykk fra ulike tider. Ha visuell intelligens, samt være en engasjert formidler.

– Hva er tabu i ditt arbeid?

– Å være faglig uforberedt i møte med publikum. Og enda verre: å knuse noe i samlingen!

– Hva karakteriserer kontorplassen din?

– Sterke farger er visuelle vitaminer for meg, så her er det fargeklatrer som postkort, billetter fra inspirerende museer og plakater fra utstillinger jeg er stolt av.

– Om du kunne ha tilbrakt et år ved en annen institusjon hvor som helst i verden, hva ville du ha valgt da?

– Museet Galleria Borghese i Roma. Der ville jeg forsket i dybden på barokkunsten og drukket kaffe under pinjetrærne.

– Om du måtte ha valgt deg et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på da?

– Jeg ville vært sosialantropolog, jordmor eller musiker. Alle er ønsket fra ulike stadier i livet mitt.

– Hvilket tiltak ville du ha gjennomført om du var kunnskapsminister?

– Økte midler til forskning i museene, slik at det kan prioriteres mer i konsentrerte perioder. Det er vanskelig å få støtte fra Kulturrådet utover departementets årlige støtte.

– Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Her vil jeg heller gi ros: Dere er gode på dybdereportasjer, og slurver ikke med korrekturlesingen. Fortsett slik!

♦ AV ELIN REKDAL MÜLLER

PhD Comics

ACADEMIA

WWW.PHDCOMICS.COM

Nyansar i svart

Boka er ei kjelde til innsikt og eit korrektiv i det norske ordskiftet. Men må forskaren handtere gru med avstand?

Nye krigar formar nye generasjonar. Ikkje berre dei som deltek og overlever, men også andre som får forma kollektive minne om politiske og moralske skiljelinjer, slik min generasjon

vart forma av Vietnamkrigen, unge arabarar av USA sin krig i Irak. Så når eg opnar denne boka, prøver eg å sjå henne gjennom auga til ein oppvakt, enno ikkje desillusjonert ungdom, som her får presentert sitt bilete av krigen i Syria.

Kva bilete er så det? Boka startar med dei nølende tillaupta til demokratisk optimisme den arabiske våren 2011 skapte i Syria, men vert raskt avbroten av regimets brutale svar og den påfølgjande borgarkrigen. Deretter er det eit studium prega av sakleg velgrunna mismot. Først Syria sett innanfrå, det etniske og religiøse lappeteppet med ein marginalisert sunniarabisk majoritet, virvaret av sjiamuslimske sekter, kurdarar og andre. Deretter røtene og styrken til Assads militærdiktatur, som med brutal kynisme kunne halde stand mot fragmenterte opprørsgrupper, inntil den islamske staten (IS) utvida territoriet frå Irak til Syria og vart hovudmotstandaren både til verdssamfunnet og syriske opprørsgrupper.

Den andre delen av boka omhandlar krigen om Syria, korleis Syria blei eit geopolitisk Tsjernobyl: USA og Russland sin skiftande politikk, forma av varierende oljeinteresser og krigsrøynslar, den første med Saudi-Arabia som relativt fast alliert, den andre med støtte til Iran og Syria. Dei tre rivaliserande stormaktene i Midtausten: Saudi-Arabia, sponsoren av totalitær sunniislamisme og manns-herredømme, Tyrkia, lenge symbolet på Den muslimske brorskapen som demokratiserte islam, og Iran, vernaren av verdas sjaer. Her følgjer alle sine økonomiske og strategiske eigeninteresser, ofte med utilsikta verknader i krigens uoversiktlege dynamikk, sivilisasjonen har brote saman, og det einaste sporet av ungdommeleg idealisme er pervertert: framandkrigarar som reiser ned for å verne sine egne stammefrendar, der ingen rett lenger rår.

Boka gjev eit imponerende oversyn, ho minner oss på kvifor vi held oss med norske forskarar som kan formidle kjelder til innsikt og korrektiv i det norske ordskiftet. Ungdom som les henne, har fått ei god oversiktsbok til bruk i sær oppgåver og presentasjonar, vi andre uinformerte har fått ei

djupare forståing, ikkje minst av spenningar innan politisk islam og kompleksiteten i det internasjonale maktspelet. Ho er ei sakleg stemme i ei tid der emosjonell retorikk så ofte trumfar fakta.

Men kanskje bør vi nettopp i desse tider stille større fordringar enn saklegheit til akademikarar, journalistar og intellektuelle, også når dei omtalar grufulle hendingar på slagmarker fylte av offer og overgrep på alle sider av frontlinene. Vi treng tekstar som målber humanisme og medkjensle overfor menneska sine lodd, som vern mot den twitrande kulden frå statssjefar, norske statsrådar og andre. Vi treng tekstar som sprenger Facebook-skotta, ei sakleg humanistisk mobilisering som samlar heile spekteret frå konservative til demokratiske sosialistar, mot dei autoritære kreftene som opphevar dei dilemmaa som sameinar oss, som ser menneska som likeverdige, uavhengig av tru, kjønn og andre overflatiske kjenneteikn.

Her er boka meir ujamn. Tidvis har teksten innleving i krigens gru, men ofte er ho

distansert, kanskje utifrå eit ønske om avstand til lidingar som uansett ligg på netthinna til lesaren, kanskje fordi språket uansett ikkje strekk til overfor røyndommen, mest fordi sjølv maktspelet er eit så sentralt analyseobjekt?

Eller kanskje fordi emnet er så grufullt og situasjonen verkar så vonlaus? Eg undrar meg over om vonløysa ville vore skarpere belyst gjennom det som for meg er ein utydeleg, men like fullt leseleg, svart tråd gjennom boka: patriarkatet. Under det syriske kaoset finn vi ein bestemt sosial struktur av krigsherrarar med patron-klient-relasjonar til folket dei kontrollerer. Det er denne ordenen som trumfar seg fram frå land til land, gjennom underlege autoritære alliansar mellom oligarkar og marginaliserte menn, rusa på bokstavtru religion eller anna dop, eit patriarkat med tilhøyrande kvinner, også i topp-posisjonar. Les ein boka på den måten, skildrar ho berre halve historia, halve biletet. Det andre biletet er ikkje vonlaust. Og kanskje kan det peike mot eit vesentleg særmerke for den breie tverrpolitiske mobiliseringa vi treng til forsvar for siviliserte samfunn og demokratiske institusjonar: samlinga om ein brei, inkluderande, humanistisk feminisme.

AV ODDGEIR OSLAND

CECILIE HELLESTVEIT
Syria. En stor krig i en liten verden
Pax, 2017
339 sider
Veil. pris: kr 399

Amerika først

En betimelig og velskrevet bok som gir kontekst til et USA i uten- og innenrikspolitisk endring.

SVEIN MELBY

USAs ledervilje svikter.

Maktpolitiske utfordringer og nye nasjonal forutsetninger

Fagbokforlaget, 2017

313 sider

Veil. pris: kr 449

Svein Melby, seniorforsker ved Institutt for forsvarsstudier, har skrevet en betimelig bok som gir en god og helhetlig oversikt over de utenrikspolitiske utfordringene USA står overfor. Disse utfordringene knyttes videre til et politisk handlingsrom bestemt av samfunnsmessige, økonomiske og politiske endringer i USA selv. Det underliggende spørsmålet er: Hva må USA gjøre for å opprettholde sitt hegemoni? Melby skriver nøkternt og kjølig, med konsentrasjon om utviklingstrekk de siste tyve årene. Gjennom nennsno bruk av tabeller og grafer fungerer boken også som oppslagsverk og motvekt til alle skråsikre utsagn om USA.

Boken har fire deler. En kort introduksjon gjør greie for det analytiske begrepsapparatet (nyklassisk realisme og geopolitisk teori) og gir en kortfattet historisk ramme for USAs forhold til Eurasia. Andre del tar for seg USAs geopolitiske utfordringer, med vekt på forholdet til Kina, Russland, Europa og Midtøsten. Melby beskriver sosiale og økonomiske endringer i hvert av disse landene og regionene, gir et overblikk over USAs politiske holdninger, og kommer med «forslag» til USA for veien videre. Størst betydning gis forholdet til Kina, som gjennom sin økonomiske vekst utfordrer USA internasjonalt. Russland er proble-

matisk, men først og fremst fordi landet kan destabilisere det europeiske kollektivet regionalt. Midt-østen med sin olje og gass krever fintfølelse på grunn av de mange lokale politiske og religiøse interessene som krysser hverandre. De tre ulike utfordringene er sammenvevde, og Melby prøver å spå om en del «hva om»-scenarier, som for eksempel iranske atomvåpen eller en ekspansiv kinesisk politikk. Bokens tredje og mest omfattende del diskuterer hvilke innenrikspolitiske faktorer som er bestemmende for USAs internasjonale maktpolitikk, og trekker historiske linjer gjennom amerikanske identiteter og idehistorie, beskriver økonomiske, sosiale utviklingstrekk, det amerikanske valgsystemet og polarisert partipolitikk, og til slutt USAs militære kapasitet. Den siste delen oppsummerer perspektivene og begrunner kort tittelens konklusjon – at USAs ledervilje svikter.

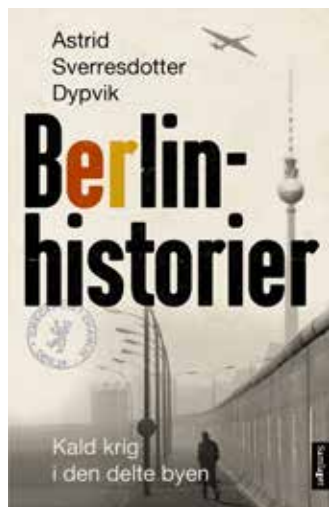
USAs politiske beveggrunner har beveget seg fra *idealisme* til *realisme*, fra et ønske om å spre idealene i det amerikanske demokratiet til verden til en holdning der det er nok å beskytte idealene der de allerede eksisterer. Så selv om USAs *evne* til aktiv maktutøvelse er mer eller mindre intakt, er det en tydelig redusert *vilje* til å være en pådriver gjennom direkte inngripen i geografisk fjerne interessesfærer. I stedet har USAs justert sin rolle til å i større grad overlate håndteringen av regionale konflikter til partene selv. Dette utviklingstrekket, hevder Melby, ble særlig tydelig mot slutten av George W. Bush' andre periode og deretter videreutviklet under Obama, som har forholdt seg passiv til hendelser i for eksempel Ukraina og Syria. I dette perspektivet fremstår Trumps utenrikspolitiske perspektiver som en logisk kontinuitet, der tilbaketrekingen fra den internasjonale arena gjøres enda mer tydelig: Amerika først. På USAs vegne advarer Melby om at tilbaketrekingen – den sviktende viljen – gjør at «marginene er små før det får betydelige maktpolitiske implikasjoner i form av at de andre aktører ser seg nødt til å begynne å søke etter alternative tilnærminger».

AV KJETIL VIKENE

Skjebner i Berlin

Strålende historieformidling i en page turner av en bok, om tolv enkeltskjebner etter 2. verdenskrig.

ASTRID SVERRESDOTTER DYPVIK
Berlinhistorier.
Kald krig i den delte byen
Samlaget, 2017
192 sider
Veil. pris: kr 349

Krig. Jeg har tenkt at den kjennes nærmere enn før, og jeg har tenkt at jeg ikke forstår den. Kan historier om krig gi oss større innsikt og forståelse? Det var spørsmålene jeg møtte Astrid Sverresdatter Dypviks tolv «sanne historier» fra andre verdenskrigs slutt og fram til Berlin-murens fall med. De utvalgte menneskene forteller «om Berlin, om ideologiene som splitta byen, og om draumane til dei som budde der», skriver historiker og journalist Dypvik i forordet.

Allerede i første kapittel kastes jeg inn i en enkeltskjebne. Jeg forstår ikke helt hvor jeg er, men det er noe eget med gutten som lever sine første barneår i den tidligere konsentrasjonsleiren *Sachsenhausen*, som nå, rett etter krigens slutt, er blitt sovjetisk fangeleir. Fra kapittel to blir alt klarere. Her kommer historien om eksilstyrkerne som flys inn fra Moskva for å danne regjering, og i de neste kapitlene følges en noenlunde kronologisk framdrift. Berlinerne forteller om oppgjøret etter andre verdenskrig, om murens forhistorie, flukten ut av den og menneskesmuglingen. De forteller om Stasi, spionasje og kontrapionasje, om studentopprør, terroristgrupperinger og blodige terroraksjoner, om kald krig og KGB, og om murens en-

delige fall.

Gjennomgående har Dypvik et dramaturgisk driv som skaper et engasjement, en begeistring og en nysgjerrighet jeg sjelden har opplevd maken til. Historiekunnskapen flettes elegant inn i konkrete menneskeskjebner, og journalisten demonstrerer mestertlig hvordan man ved effektivt å etablere både steder og personer lar leseren identifisere seg og engasjere seg i byen, i tiden og i menneskene. Når identifikasjonen er satt, kan historikeren lekende lett dra meg inn i lange, faktabaserte utlegninger om Berlins og Tysklands etterkrigshistorie, uten én eneste gang å tape min oppmerksomhet.

Fortellerstemmens tilstedeværelse veksler. Noen ganger er hun overhodet ikke til stede, mens hun andre ganger er en tydelig og kritisk intervjuer. Kildene er noen ganger nevnt eksplisitt, men kan uansett gjenfinnes bakerst i boken. Det fungerer fint. Selv om Dypviks skildringer er svært gode og gjennomarbeidede, og gjør at jeg tydelig kan se for meg både landskap og personer, så kunne jeg derimot ønske meg at forlaget hadde spandert noen bilder av personene og kart over byen. Det hadde åpnet muligheter for å utforske enda mer på egen hånd, når nysgjerrigheten tar styringen.

Dypvik veksler også lettbeint og sømløst mellom ulike vinkler og perspektiver, mellom ideologier og erfaringer, mellom sider av muren og fra ulike tidspunkter i historien. Slik er boken preget av en innlevelse som øker leserens forståelse av menneskers beveggrunner, og av historiens forløp. Vi blir gitt en gavpakning av muligheter til selv å ta stilling, og til å se sammenhenger vi kanskje ikke har reflektert over. Selv fikk jeg en langt større forståelse av hvor mange nazister som faktisk gikk fri etter andre verdenskrig, og for sammenhengen mellom Nazi-Tyskland og oppblomstringen av terroristgrupper som Baader-Meinhof i sekstiårene. Forfatteren klarer med andre ord å få ulike, dramatiske hendelser til å bli en del av en større sammenheng.

Boken egner seg for lesere uten særlige forkunnskaper på feltet, men er i aller høyeste grad lesverdige for dem som allerede sitter inne med en del historiekunnskap.

AV RAGNHILD FJELLRO

NYE BØKER AV FORSKERE

KJERSTI RUUD WALAAS OG
JENS KR. STEEN JACOBSEN
Turisme. Globale utfordringer
Gyldendal Akademisk, 2017
264 sider
Veil. pris: kr 329

Turisme og globalisering griper naturlig inn i hverandre. Blant temaene i denne boka er turisme og bærekraftig utvikling, konflikter i reiselivet, turismens sosiokulturelle konsekvenser samt sentrale miljøutfordringer. Ruud Walaas er høyskolelektor og faglig studieleder for reiselivsledelse og opplevelsesutvikling ved Høyskolen Kristiania. Steen Jacobsen er professor ved Norsk hotellhøgskole, Universitetet i Stavanger.

TORGEIR BRUUN WYLLER OG
HEIDI HAUKELIEN (RED.)
Ny helsepolitikk. Det finnes løsninger
Dreyer, 2017
305 sider
Veil. pris: kr 299

I denne boka peker 25 eksperter fra helsefag, juss, økonomi, samfunnsfag og forvaltning på alternativer til dagens helsepolitikk. Boka utgis i samarbeid med Helsetjenesteaksjonen, som ble etablert som en reaksjon på byråkrati, økonomifokus og en økende følelse av hjelpeløshet i helsevesenet. Bruun Wyller er professor i geriatri ved Universitetet i Oslo, og Haukelien er koordinator for helse- og velferdsforskning ved Telemarksforskning.

STIG ARVE SÆTHER
De norske fotballtalentene.
Hvem lykkes og hvorfor?
Universitetsforlaget, 2017
184 sider
Veil. pris: kr 299

Mange drømmer om å bli profesjonell fotballspiller. Hvilke faktorer kan forklare hvem som lykkes? Hvilken betydning har klubb, trener, foreldre og skole? Hva betyr treningsmengde, motivasjon og opplevelse av eget talent? Boka oppsummerer funnene fra et prosjekt hvor forskere har fulgt de mest talentfulle spillerne innenfor ett årskull over ti år. Sæther er universitetslektor i idrettsvitenskap ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU.

Den ukjente læringsmåten

Studenter bør vurdere hverandre. Det lærer de mye av, skriver kronikkforfatterne.

Hva påvirker studenters læring? Undervisning, ressurser og lærerens kompetanse blir ofte trukket frem som sentrale faktorer. Likevel er det faktisk noe helt annet som påvirker læringsresultatene mest. Utdanningsforskeren John Hattie publiserte i 2009 en sammensetning av et hundretalls metaanalyser basert på informasjon fra mer enn 80 millioner studenter, og trakk frem ulike elementer som påvirket studentenes prestasjoner. De ga et oppsiktsvekkende resultat: Det var ikke undervisningen som påvirket studentenes læring mest, men vurderingen. Hvilke konsekvenser har dette for lærere og forelesere – og ikke minst hvilke muligheter åpner det for i undervisningssituasjonen?

David Nicol og Debra MacFarlane-Dick, to sentrale forskere innenfor feltet formativ vurdering, altså vurdering for læring, utviklet i 2006 en modell bestående av syv prinsipper for god tilbakemeldingspraksis. De kom frem til at målet med vurdering bør være å støtte og legge til rette for læring, og i praksis få deltakere til å se hvor de står i læringsprosessen til enhver tid, og med det utvikle innsikt i egne læringsbehov. Dette står i kontrast til såkalt summativ vurdering, som faktisk bare er vurdering av læring.

Skal man kunne utnytte formativ vurdering som et redskap til å få best mulig læringsutbytte blant studentene, er det ifølge modellen til Nicol og MacFarlane-Dick viktig at læreren hjelper til med å klargjøre for studentene hva en god prestasjon faktisk er. I tillegg bør det legges til rette for refleksjon og egenvurdering basert på eget arbeid. Læreren bør også oppmuntre til dialog med og mellom sine studenter, og bruke positive tilbakemeldinger for å øke studentenes selvtillit og motivasjon. Vur-

AV STINE BEATE DAHLE,
lektor i norsk og arabisk
NATALIA VASSILIEVA WULFSBERG JOHNSEN,
lektor i norsk og russisk,
Oslo Voksenopplæring

deringsformene bør samtidig gi muligheter til å lukke gapet mellom nåværende og ønsket prestasjon, og dessuten bør de legges opp slik at også lærerne kan trekke ut informasjon og bruke dette videre til å forme sin undervisning.

Ideene til Nicol og MacFarlane-Dick ble testet ut i praksis av kronikkforfatterne på ett kull språkstudenter som på det tidspunktet var nybegynnere. Etter endt semester besvarte studentene et spørreskjema med åpne spørsmål, hvor de beskrev hvordan de opplevde ulike vurderingsformer, og hvilke vurderingsformer de lærte mest av. De ble også spurt om hva de synes om vurderingssystemet med karakter, altså summativ vurdering. Samtidig ble et annet kull studenter intervjuet, men de var i ferd med å avslutte sine språkstudier, og hadde ikke blitt testet med bruk av samme modell. Siden det var to kull studenter, ett i begynnelsen av studieløpet og ett helt på slutten, var det interessant å sammenligne deres oppfatninger om effektive vurderingsformer.

Ifølge begge kullene er det helt sentralt med umiddelbare, konkrete og positive tilbakemeldinger på et arbeid. For at studentene skal kunne nyttiggjøre seg fullt ut av tilbakemeldingene, må de også komme i tide, for eksempel umiddelbart etter et viktig muntlig arbeid, for eksempel en presentasjon eller et innlegg i en diskusjon, eller så snart det lar seg gjøre etter et skriftlig arbeid. Begge gruppene mener at de lærer mest av korte og presise tilbakemeldinger, gjerne i kombinasjon med

«Det var ikke undervisningen som påvirket studentenes læring mest, men vurderingen.»

KRONIKK & DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000. Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

to–tre hovedpunkter for forbedring.

Når det gjelder summativ vurdering med karakter, var svarene som forventet svært sprikende i begge gruppene. Samtlige studenter ønsker sine besvarelser rettet av faglærer, men ikke nødvendigvis med karakter. Mens noen mener at de lærer noe av karakterer og blir motivert av dem, mener andre at de ikke lærer noe av karakterer. De mener at karakterer har en negativ verdi siden man vurderer eget arbeid og innsats opp mot en bokstavkarakter istedenfor egen evne og eget potensial. Første gang et arbeid uten karakter ble delt ut i det yngste kullet, ble det ikke umiddelbart tatt godt imot. Samtlige etterlyste karakterene og reagerte med skepsis. Likevel skriver flertallet i undersøkelsen at de ikke lærer noe av selve karakteren. De poengterer imidlertid at den gir en mulighet til å ha en mental graf på hvordan utviklingen går, og gir et hint om hvor mye mer de må jobbe med stoffet for å ha tilstrekkelig kunnskap om emnet. Hatties analyser fastslår at kun kommentarer som tilbakemelding, uten karakter, forbedrer elevenes og studentenes prestasjoner betydelig og gjør læring mer effektiv. Her kan læreren gjøre en viktig jobb ved å bevisstgjøre studentene hvorfor de ikke trenger karakterer på alle innleveringer eller prøver, samt forklare hvor effektive andre vurderingsformer kan være, for eksempel medstudentvurdering.

Det var derfor ikke overraskende at det hersket enighet i begge kullene om at vurdering gjennom medstudenter og dialog, konkret gjennom gruppediskusjoner i små grupper i klassen eller en-til-en dialog mellom lærer og student, var svært virkningsfullt og ble omtalt som ubetinget positivt. I praksis ble denne metoden brukt gjennom en uformell dialog mellom lærer og student, eller medstudentvurdering når de jobbet i små grupper, altså at umiddelbare tilbakemeldinger kom fra studentene selv. Studenter som nettopp har lært noe, er ofte veldig flinke til å gi tilbakemeldinger og forklare noe til sine medstudenter på en lettfattelig måte, og dette er i mange tilfeller en lite brukt vurderingsform som kan bidra til økt læringsutbytte.

En metode som viste seg å være spesielt vir-

kningsfull når det gjaldt å klargjøre hva en god prestasjon er, var nettopp det å gi studentene konkrete eksempler på hva god prestasjon er. Det innebærer med andre ord å gjøre det eksplisitt og klart hva som kreves, og på hvilket nivå. Egenretting av eget arbeid, med eller uten løsningsforslag, er en metode som flere i det yngste kullet nevner som veldig læringsrik, fordi de på sett og vis tvinges til å vurdere sitt eget arbeid og lære av det. Denne metoden passer spesielt godt på tidligere opplæringsstadier når studentene lærer seg grunnleggende grammatikk og syntaks i et fremmed språk. Eksempelvis fikk det yngste kullet rette og kommentere hverandres arbeid etter definerte kriterier og standarder. Kort tid etter en prøve bestående av oversettelse av setninger fra norsk til målspåket ble et løsningsforslag delt ut. Studentene rettet selv og kommenterte på hverandres løsningsforslag. Dersom det var uoverensstemmelser mellom prøven og løsningsforslaget, var det viktig at studentene selv forsøkte å se hva feilen var, og hvordan de kunne rette opp i den. De ble i tillegg bedt om å identifisere tre punkter der de så rom for forbedring, og kunne jobbe med dette videre. Tilbakemeldingene etter denne vurderingsformen var utelukkende positive, og mange av studentene ønsket seg flere slike typer oppgaver.

Når det gjelder egen- og medstudentvurdering, ble også forskjellene mellom de to kullene tydelige. Det eldste kullet nevner ikke dette eksplisitt, mens nesten samtlige i det yngste kullet skriver at egenvurdering er noe de har god nytte av, både når det gjelder mindre innleveringer og større prøver. Dette betyr slett ikke at det eldste kullet aldri vurderer sitt arbeid og sin utvikling, men det kan være et tegn på at dette ofte skjer ubevisst. Det er derfor nødvendig å bevisstgjøre studentene om viktigheten av egenvurdering og medstudentvurdering, samt tilrettelegge for det i praksis helt fra starten av. Å gi studentene disse redskapene for å kunne vurdere seg selv og sitt arbeid, vil komme dem til gode også lenge etter studieløpets slutt.

De positive læringseffektene av formativ vurdering bør ikke undervurderes. Det er viktig å øke bevisstheten om hvor viktig vurdering er i en læringssituasjon, og gi lærere og veiledere bedre verktøy for å vurdere studenter på en måte som gir best mulig læringsutbytte. Ikke minst bør det legges til rette for at studentene kan vurdere seg selv og hverandre. I slike prosesser ligger det mye læring.

Les mer om god tilbakemeldingspraksis:

HATTIE, J.A., TIMPERLEY, H. (2007) The power of feedback, *Review of Educational Research*, mars 2007, vol. 77 (1), 81–112.

NICOL, D.J., MACFARLANE-DICK, D. (2006) Formative assessment and self-regulated learning: a model and seven principles of good feedback practice, *Studies in Higher Education*, vol. 31, no. 2, 199–218.

Betalingsmurene på konferanser

Etter iherdig aktivisme er flere og flere vitenskapelige tidsskrifter blitt fritt tilgjengelige for offentligheten. Kanskje et like stort engasjement må til for å åpne opp akademiske konferanser?

Det er påfallende likheter mellom tradisjonelle konferanser og tidsskrifter. Begge arenaer er like lukket: Kunnskapen fra tidsskrifter og konferanser forblir i en «walled garden». Det kan også hende at akademikere må gi fra seg rettigheter til eget arbeid. American Anthropological Association (AAA) krever at innledere undertegner en «Disclaimer and Waiver». Der må man ikke bare forplikte seg til å ta ansvar for egen helse. Man er også nødt til å gi AAA retten til å ta bilder, audio- og videoopptak av ens eget innlegg. AAA får så lov til å bruke dette materialet i egen markedsføring – uten at forskerne blir spurt eller kompensert. Dessuten finnes det en tvetydig formulering om at rettighetene til presentasjonene kan tilfalle AAA.

Tilgangen til begge arenaer er beskyttet av stadig høyere betalingsmurer. Det har vært mye protester mot høye abonnementspriser til grådige forlag som Elsevier. Konferansenes betalingsmurer har ikke fått like mye oppmerksomhet.

3150 kroner. Dette må vanlige dødelige punge ut med for å kunne delta i, for eksempel, årskonferansen til Norsk antropologisk forening (NAF) i mai i år. Som medlem er du litt heldigere: Det koster «bare» 2450 kroner. I tillegg kommer et like høyt beløp for overnatting i tre netter, i hvert fall hvis du booker på konferansens hjemmeside. NAF hadde

ofte et såkalt «konferansetilbud». Man skulle trodd at organisasjonen hadde gjort avtaler med rimelige pensjonater og hoteller. Men nei da. Tilbudet gjelder utelukkende hotellet der konferansen avholdes. Og dette er av en eller annen grunn alltid et hotell der man

bare har råd til å overnatte hvis jobben betaler. I år er det firestjerners Lillehammer Hotell med 945 kroner per natt i enkeltrom. At det også eksisterer rimeligere overnattingstilbud, finner organisatorene som regel ikke nødvendig å opplyse om, heller ikke i år.

Det er som med tidsskriftene. Bare de som har en betalende institusjon i ryggen, får tilgang til ressursene. Den økende gruppen av akademikere som lever under utrygge forhold, må stå utenfor konferansesalene.

Dette gjelder selvfølgelig også folk flest. Slike årskonferanser burde egentlig være en gyllen anledning til å gå i en dialog med offentligheten. Når ellers er et så stort antall forskere med spennende forskningsmateriale samlet på ett sted? Til tross for noen initiativer regnes konferanser fortsatt som faginterne arrangementer – ikke bare i antropologien.

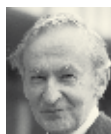
Også forskere som skyr offentligheten, ønsker at forskningen deres skal gjøre en forskjell. «For å endre samfunnet må man også endre academia», sa klimaforskeren Karen O'Brien ved Universitetet i Oslo en gang. Hun hører til en økende, men fortsatt liten gruppe forskere som eksperimenterer med andre måter å organisere konferanser på.

Disse såkalte «unconferences» gjør noe lignende med konferansen som blogging og web 2.0 har gjort med papirtidsskriftene. De forfekter en visjon om «open science» der også folk utenfra har noe å bidra med. En visjon om konferanser som sted for felles læring – istedenfor en walled garden med søvndyssende monologer. De vet også at dagens kriser er et resultat av en krise i læring. Bare når vi lærer å lære på en ny måte, får vi bukt med dem. Det er på tide å sette i gang!

AV LORENZ
KHAZALEH,
sosialantropolog og
frilansjournalist, Oslo

«Bare de som har en betalende institusjon i ryggen, får tilgang til ressursene.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om forskning. De faste gjestene er John Peter Collett, Hanne Sigrun Byhring, Oddveig Storstad og Lorenz Khazaleh.

Et mislykket eksperiment?

Å innføre femårig lærerutdanning fra og med høsten 2017 er et viktig grep, skriver Karin Rørnes.

LÆRERUTDANNING: Den årlige Nokut-rapporten Studiebarometeret, som tar temperaturen på studentenes tilfredshet med eget studium, har nok en gang vist at lærerutdanningen kommer på bunnplass. Pilot i Nord (PIN), den femårige master-lærerutdanningen ved UiT – Norges arktiske universitet, er ikke noe unntak til tross for ambisjonene om at masternivå skulle gi økt status og slik rekruttere de beste og mest motiverte studentene. På universitetets hjemmesider profileres PIN som ledende i landet, og målsettingen har vært intet mindre enn å skape «verdens beste lærerutdanning». En slik profilering gir stor fallhøyde, og det er selvsagt aldri hyggelig med blåmandager.

Satsingen på lærerutdanningen ved UiT var et strategisk valg som må sees i lys av fusjonsprosessen mellom Høgskolen i Tromsø og UiT. Det opplevdes som en gavepakke til Institutt for lærerutdanning (ILP) da vi i 2010 fikk muligheten til å utvikle et integrert masterprogram for grunnskolen 1.–7. og 5.–10. trinn.

Utgangspunktet var en lærerutdanning som generelt på landsbasis hadde store utfordringer, og som skåret dårlig på de fleste parametre: lav rekruttering, lav

AV KARIN RØRNES,
dosent i pedagogikk,
UiT – Norges
arktiske universitet

studieinnsats og høyt frafall. Det er dog naivt å tro at utvidet studietid og nye studieplaner i seg selv endrer de grunnleggende problemene som lærerutdanningen sliter med. Det handler om lærerutdanningens relevans og forhold til den profesjonen den skal utdanne for. Lærerutdanningen må forstå seg selv som en profesjonsrettet utdanning selv om vi i et høykompetent samfunn selvsagt må satse på at lærere har en forskningsforankret kunnskap som utgangspunkt for yrkesutøvelsen. Lærerutdanningens status henger nøye sammen med den status og anerkjennelse vi gir lærere i skolen.

Kunnskapsministerens statssekretær Bjørn Haugstad (H) sier til Forskerforum at han tror studentenes misnøye skyldes innkjøringsproblemer, og at den femårige lærerutdanningen i 2017 vil ha gode betingelser for å lykkes. Stortingspolitiker Marianne Aasen (Ap) i utdannings- og forskningskomiteen mener resultatet gir grunn til å være skeptisk til vedtaket om å innføre femårig master

for grunnskolelærerutdanning som obligatorisk fra og med høsten 2017. Politisk råder det med andre ord motsetningsfylte forventninger til 2017-reformen i lærerutdanningen.

Som faglærer i pedagogikk har jeg fulgt det første kullet av lærerstudenter på masterprogrammet, kalt Pilot i Nord (PIN). PIN kopierte finsk lærerutdanning og innførte et gjennomgående profesjonsfag hvor intensjonen var å integrere fag, pedagogikk og praksis på en måte som kunne skape helhet og sammenheng i studiet. Forskning og utvikling (FoU) skulle være fundamentet og et felles fokus for alle fag i utdanningen. Vi erfarte at integrasjon er krevende både faglig og ressursmessig. Utvikling og endring krever tid til samarbeid, fleksibilitet og stor grad av evne og vilje til å tenke kreativt når etablerte tradisjoner utfordres i møte med det nye. Etableringen av dialogbaserte møteplasser (dialogseminarer) for studenter, faglærere og praksisveiledere var nødvendig for å utvikle en felles forståelse knyttet til det å skape en forskningsbasert lærerutdanning. Tilbakemeldinger fra de nyutdannede lærerne i PIN viser at vi har lyktes med å utdanne lærerkandidater som er i stand til å endre og utvikle sin egen yrkesutøvelse i tråd med nyere forskning slik intensjonen med det nye studieprogrammet var. Videreføringen av PIN 2010–2015 har lagt mindre vekt på dia-

logbaserte møteplasser, og det vil kunne svekke studentenes mulighet til å reflektere over sammenhengen mellom teori og praksis i en forskningsbasert utdanning.

En masterbasert grunnskolelærerutdanning bør ønskes velkommen. Lærerstudentenes misnøye er et viktig korrektiv om at lærerutdanningen må være profesjonsforankret for at studiet skal oppleves meningsfullt. Lærerstudentene er nemlig gjennomgående fornøye med praksis. En forskningsbasert utdanning må derfor ha som utgangspunkt at FoU-arbeidet må være relatert til reelle problemstillinger knyttet til det å være lærer. Å være forsker i lærerutdanning og skole handler om å ta et medansvar for at elevene i grunnskolen skal erfare at deres rett til helse, trivsel og læring blir ivaretatt på en kunnskapsbasert og profesjonell måte.

Å innføre femårig lærerutdanning fra og med høsten 2017 er et viktig grep. Det er likevel grunn til å helle litt malurt i begeret. Den nye rammeplanen for denne lærerutdanningen er et politisk styringsdokument som i verste fall kan komme til å forsterke lærerstudentenes misnøye med egen utdanning. Med et svekket pedagogikkfag kombinert med et sterkt fagfokus står utdanningen i fare for økt fragmentering som igjen kan forsterke lærerstudentenes opplevelse av mangel på relevans i forhold til de utfordringer de møter som lærere i skolen.

«Målsettingen har vært intet mindre enn å skape 'verdens beste lærerutdanning'.»

NordForsk

Nordisk ministerråd er de nordiske regjeringenes offisielle samarbeidsorgan. NordForsk er en av til sammen 12 institusjoner som jobber på oppdrag fra Ministerrådet. NordForsk fasiliteter og gir støtte til samarbeidsprosjekter innen nordisk forskning og forskningsinfrastruktur. NordForsk ble etablert i 2005, med formål å skape økt verdi gjennom forskningssamarbeid mellom de nordiske landene, Færøylene, Grønland og Åland. NordForsk er lokalisert sentralt i Oslo, med 24 ansatte. Styret i NordForsk har medlemmer fra fem nordiske forskningsråd og fra den nordiske universitetsorganisasjonen (NUS). For mer informasjon, se www.nordforsk.org.

Direktør – NordForsk

NordForsk er en plattform for å sikre felles finansiering av, og samarbeid om, nordisk forskning og forskningsinfrastruktur. Institusjonens rolle som fasilitator innebærer tett dialog med de norske forskningsrådene, den nordiske universitetsorganisasjonen (NUS) og relevante internasjonale institusjoner utenfor norden, spesielt knyttet til

prioriteringer og muligheter hva gjelder finansiering og prosjekter. Målet for NordForsk er å stimulere til samarbeid som sikrer kvalitet, innflytelse og kosteffektivitet innen nordisk forskning og forskningsinfrastruktur. Direktøren spiller en sentral rolle i disse og andre strategiske mål. For ytterligere informasjon om stillingen, se www.norden.org

Søknad med CV sendes via "Stillinger" på www.visindi.no. senest 12. mars 2017. For eventuelle spørsmål, ta kontakt med Visindi ved Heidi Wiggen, telefon +47 916 56 103, eller Magne Amundsen, telefon +47 916 56 101.

visindi
– kloke ledervalg

Krisekrem i Nordmarka

«To kvinnelige studenter pisker krem utenfor Røkleivhytta. Liv Grini i midten.» Slik heter det i arkivteksten til dette fotografiet fra Museum for universitets- og vitenskapshistorie (MUV) ved Universitetet i Oslo. Bildet fra 1942 er tatt under avslutningsfesten for pedagogisk seminar, opplyses det videre, og i fotoalbumet det er hentet fra, stod det «Krisekrem» ved bildet.

Hva er så «krisekrem»? Einar Lundebys artikkel «Villagris og krisekrem – ord vi brukte i okkupasjonstida» (Språknytt, nr. 1/1999, også å finne på hjemmesidene til Språkrådet) oppklarer: «Mangelen på råstoffer førte til mye bruk av surrogater. Ville en ha krem, fantes det ikke fløte, en måtte ty til krisekrem; den bestod av skummet mjølk, potetmjøl og rå, revne poteter, dette ble pisket til det lignet krem. Krise- ble ellers brukt som forledd i flere ord, for eksempel krisekake.»

Rødkleivhytta tilhører for øvrig Bondeungdomslaget i Oslo og ligger der ennå, nær Tryvann i Nordmarka i Oslo.

Fotografiet er utlånt til Forskerforum av MUV.

Fotograf: ukjent

Universitetet trenger bråk

Det er på tide at vi alle deltar i den kritiske tenkningen og lager bråk om hva vi vil med våre universiteter, skriver representantene fra New University Norway og ProtestPub.

DEMOKRATI: Det er blitt skrevet mye om omorganiseringene og fusjonene som flommer over universitets- og høyskolesektoren i Norge. Disse konkrete prosessene har til en viss grad ført til motstand og mobilisering, men i det siste har det blitt satt fokus på manglende engasjement og resignasjon blant akademikere: «70-talls-kameratene» er trøtte, å lage støy kan straffe seg dersom man vil ha en akademisk karriere, og de unge tar de nye styringsformene for gitt

(Forskerforum nr. 8/2016, s. 5).

Det er imidlertid ikke hele sannheten. I kjølvannet av fusjonsprosessen ved NTNU har initiativene New University Norway og ProtestPub sett dagens lys. Fra å mobilisere mot konkrete instituttsammenslåinger og fusjoner har disse initiativene utviklet seg til å diskutere mer grunnleggende spørsmål om hva et universitet skal være, og hvilken rolle universitetet bør spille i samfunnet.

AV ELI SMEPLASS, HILDE REFSTIE, IDA MARIE HENRIKSEN, MORTEN LANGFELDT DAHLBACK, RAGNE ØVRE THORSHAUG OG SILJE A. ANDRESEN, ph.d.-studenter ved NTNU

Kosmetisk medvirkning

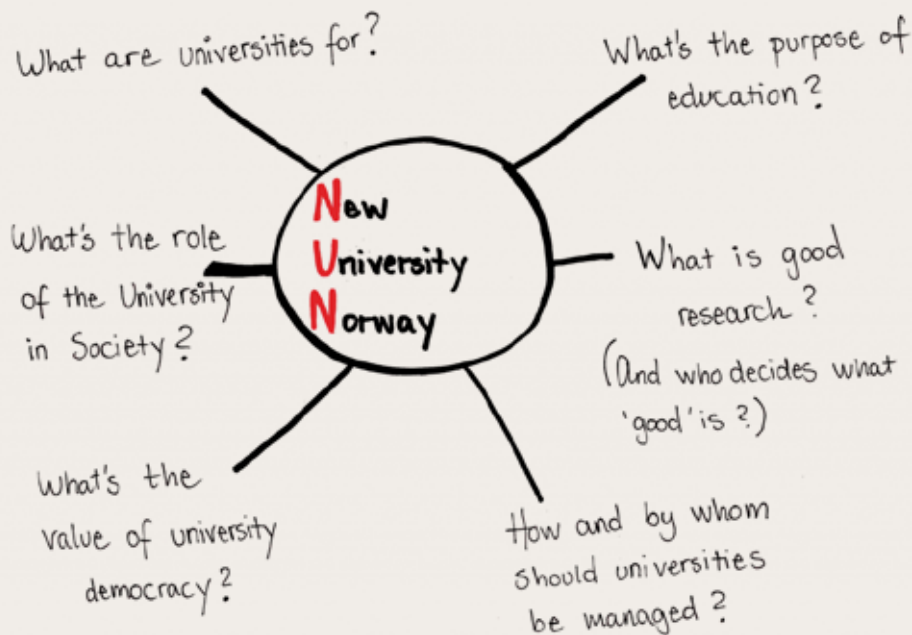
Lignende diskusjoner foregår over hele Europa. I flere land protesterer ansatte og studenter mot den tiltakende nyliberaliseringen av universitetet (Ratcliffe, 2015). I disse protestbevegelsene formes det krav om demokratisering og desentralisering av universi-

tetsmakt, og om at det må bli slutt på at kunnskap, utdanning og forskning behandles som salgsvarer. Det legges vekt på at et universitet skal være et faglig fellesskap, ikke en forretningsvirksomhet. Hva så med den norske konteksten?

Utviklingen mot økt toppstyring og minkende akademisk frihet i universitets- og høyskolesektoren i Norge er ikke ny (Andreassen mfl. 2015). Helt siden 1990-årene har beslutningsmakt gradvis blitt sentralisert. Valgte ledere har blitt erstattet med ansatte ledere. Antallet eksterne styrerepresentanter, spesielt fra næringslivet, har økt. Riktignok finnes det fakultets- og instituttstyrer ved flere universiteter og høyskoler, men som oftest er de rådgivende organer snarere enn reelle medvirkningsmekanismer (Forskerforum nr. 2/2017, s. 16–21). Medvirkning fra ansatte og studenter blir i denne sammenhengen kosmetisk – ledergrupper og styringsorganer har allerede truffet de viktigste avgjørelsene før de ansatte blir innlemmet i beslutningsprosessene (Jakobsen mfl. 2015). Norske forskere har også blitt mer avhengige av å innhente eksterne midler. En konsekvens av denne utviklingen er at intellektuelle og mate-

«Mange sitter igjen med en følelse av avmakt heller enn mobiliseringsvilje.»

Slik illustrerer New University Norway hva de er opptatt av.

«Rektor på NTNU har uttalt at kritiske venner ikke er 'kverulerende, kranglete og negative'.»

rielle ressurser kanaliseres inn i «samfunnsrelevante» prosjekter, som ikke sjelden er et kodeord for kommersialisert oppdragsforskning. Når forskningsinnsats i økende grad blir vurdert ut ifra evnen til å lande slike store prosjekter, går toppstyring hånd i hånd med næringspolitiske interesser.

Kritisk motmakt?

Den siste tidens diskusjoner om postfakta-samfunnet har gitt debatten om universitetets kritiske rolle ny vind i seilene. Hva det betyr å være kritisk, hersker det derimot uenighet om. Vi mener at universitetene ikke bare skal være faktsjekkere, de skal også forvalte et lengre og mer helhetlig perspektiv på samfunnsutvikling. Da må det være rom for kunnskapsproduksjon som går imot trender i tiden, som stiller spørsmål om universitetsdemokratiet, akademias samfunnsoppdrag og forskningens uavhengighet. Vi avviser at nedbyggingen av universitetsdemokratiet er uunngåelig. Etter vårt syn er ideen om at universitetene bør styres etter de samme prinsipper som bedrifter, feilaktig og skadelig for universitetets evne til å utføre et av sine viktigste samfunnsoppdrag: å levere uavhengig og kritisk kunnskap om samfunnet og verden omkring oss.

Spørsmål oppfattes som bråk

En særlig utfordring i den norske konteksten er de endringene som finner sted i periodene mellom konkrete initiativ som institutt-sammenslåinger og fusjoner. Endringer kan virke små, og er ofte begrunnet med «sunn fornuft» som egentlig har base i ideologi. Eksempler er fortellingen om at institusjoner bare kan være robuste dersom de er store og sentraliserte, og at vitenskapelig kvalitet kan måles kvantitativt ved hjelp av tellekantsystemer. Det er vanskelig å få oversikten over konsekvensene av disse mange små, men i sum viktige endringene. Mange sitter igjen med en følelse av avmakt heller enn mobiliseringsvilje. Det hjelper heller ikke at motstand ofte blir avfeid som støy og manglende

endringstilstand.

Rektor på NTNU har uttalt at kritiske venner ikke er «kverulerende, kranglete og negative». I medvirkningslitteraturen kan man skille mellom stemme (voice) og bråk eller støy (noise). Man kan ha en stemme innenfor et eksisterende system, og på denne måten være med på å påvirke prosesser. Samtidig er det kun ved å stille spørsmål ved status quo at man kan skape endring, noe som ofte blir oppfattet som bråk av dem som tar beslutninger. For å få til endring må man derfor bruke stemmen sin på en måte som gjør at man risikerer at det blir oppfattet som bråk. Gjennom initiativene New University Norway og ProtestPub forsøker vi, en gruppe studenter og stipendiater, å skape rom for en fri og kritisk diskusjon om universitetsdemokratiet, akademias samfunnsoppdrag og forskningens uavhengighet. Vi avviser at nedbyggingen av universitetsdemokratiet er uunngåelig. Etter vårt syn er ideen om at universitetene bør styres etter de samme prinsipper som bedrifter, feilaktig og skadelig for universitetets evne til å utføre et av sine viktigste samfunnsoppdrag: å levere uavhengig og kritisk kunnskap om samfunnet og verden omkring oss.

Internasjonal bevegelse

På hjemmesiden www.newuniversitynorway.org utfordrer vi akademikere og andre til å reflektere over ulike problemstillinger knyttet til universitetets rolle i samfunnet. Som en oppfølging til dette, og for å ta diskusjonene mer tilbake til grasrota, har vi videre startet ProtestPub, en serie interaktive folkemøter med tema som: «Hva skal et universitet være: Vaktbikkje, skole eller fabrikk?», «Hva skjer når kunnskap måles?», «Homeless academics: A debate about academic mobility and knowledge production», og «Fremtidens universitet – for hvite menn som pusher 50?»

Selv om vi har bånd til andre

universiteter både i Norge og internasjonalt, har virksomheten vår til nå foregått ved NTNU. Vi håper at dette vil endre seg og at ProtestPub-konseptet kan vokse og spre seg i universitet- og høyskolesektoren i Norge. Det er nemlig på tide at vi alle deltar i den kritiske tenkningen og lager bråk om hva vi vil med våre universiteter.

Kilder:

Andresen, S. A., Epremian, L., Jakobsen, T. S., Jones, M., Refstie, H. (2015). «Fighting fog – The case of creeping neoliberalism and weakening university democracy in Norway.» *Krisis: Tijdschrift voor empirische filosofie* 2015 (2) p. 27–33

Forskerforbundet (2017): Akademisk frihet under press. Om sentrale prinsipper og utviklingstrekk. Skriftserien Nr. 1, 2017

Jakobsen, T.S., Andresen, S.A., Refstie, H. and Marsland, L. (2015). «Robust what? A comment on departmental mergers and the weakening of university democracy.» I *Universitetsavisa.no*.

Ratcliffe, R. (2015). «University protests around the world: a fight against commercialization.» I *The Guardian*.

UNIVERSITETET I AGDER

Fakultet for kunsthøgskolen etablerer Ph.d.-spesialiseringen Kunst i Kontekst og har ledige stipendiatstillinger

Klassisk musikk

Fakultet for kunsthøgskolen
Søknadsfrist 18.04.17

Teater

Fakultet for kunsthøgskolen
Søknadsfrist 18.04.17

Musikkpedagogikk

Fakultet for kunsthøgskolen
Søknadsfrist 18.04.17

Kunst og håndverk

Fakultet for kunsthøgskolen
Søknadsfrist 18.04.17

FULL UTLYSNING PÅ
uia.no/stilling

Til forsvar for dagens studenter!

At vitenskapelige ansatte er kritiske til studentenes faglige forutsetninger, er intet nytt, skriver Arild Raaheim.

UTDANNING: Nokut har nylig lagt frem resultatene fra en spørreundersøkelse til vitenskapelige ansatte om utdanningskvalitet (Underviserundersøkelsen 2016). Denne ble omtalt i Forskerforum nr. 2/2017. Her ble det spesielt kommentert at «Noe av det underviserne var mest misfornøyd med, var studentenes faglige forutsetninger» (s. 7). Fra rapporten kan vi lese (s. 15) at 25 prosent (bachelornivå) og 15 prosent (master) har krysset av 1 eller 2 på skalaen som går fra «Ikke tilfreds» (1) til «Svært tilfreds» (5). Her bør det gjerne skytes inn at henholdsvis 26 prosent (bachelor) og 43 prosent (master) hadde krysset av 4 eller 5. Helt ille var det altså ikke! Som oppslaget i Forskerforum viser til, går det frem av rapporten at underviserne ikke var særlig tilfredse med studentenes forberedelser til undervisningen. Spesielt dreide dette seg om bachelorstudentene. Nær halvparten (48 prosent) av de spurte hadde krysset av 1 eller 2 på en skala fra 1 («Ikke tilfreds») til 5

AV ARILD RAAHEIM, professor i universitetspedagogikk, Universitetet i Bergen/Norges Handelshøyskole

(«Svært tilfreds»). Oppslutningen om undersøkelsen var lav, med en svarprosent på 36,9.

Som sedvanlig er det informatikkprofessor Kai A. Olsen som blir bedt om å kommentere tallene, og som ventet gjør han det ved å synse om tilstanden og med å klage over studentene. «Høyere utdanning er blitt en parkeringsplass for ungdom som ikke vet hva de vil», «En ikke ubetydelig del av studentene åpner aldri læreboka», uttaler han. Om dette siste tipper han at det gjelder en tredjedel av studentene. For å gi tyngde til slik «tippe-empiri» viser han til det han har hørt at også andre klager over.

At vitenskapelige ansatte er kritiske til studentenes faglige forutsetninger, er intet nytt. Min egen spørreundersøkelse som ble

gjennomført blant UiBs undervisere i 1997, viste at ansatte den gang svarte at studentenes faglige forutsetning var klart dårligere enn hos dem som kom nye til universitetet ti-femten år tidligere (Raaheim & Radford, 1998). Mitt spørsmål var hentet fra en undersøkelse som ble gjennomført av Gjessing i 1988, som viste samme resultat. Spørsmålet som melder seg, blir da følgende: Hvor dyktige var ikke studentene som kom for 50, 75, eller 100 år siden?! Poenget er vel at dette er myter som gjenntas for hver ny undervisningsgenerasjon. Svar fra undervisere på spørsmål om hva de mener om studentenes faglige forutsetninger, eller hva enkelte måtte finne på å tippe, er ikke egnet til annet enn å si noe om hvilke holdninger undervisere har om tema.

Dagens studenter er annerledes enn gårdsdagens studenter. De kommer med en annen type kunnskap, simpelthen fordi sam-

funnet, og skolen, har endret seg. Det er ikke holdbart å si at de ikke kan like mye som gårdsdagens studenter fordi de ikke kan de samme tingene som vi kunne. Fordi de kommer med en annen type kunnskap, blir det like riktig å si at de kan mer enn tidligere tiders studenter.

Dagens studenter kommer med andre erfaringer og med andre forventninger, blant annet til undervisnings- og vurderingsformer, men møtes av et tradisjonelt – og mange ganger kjedelig og uinspirerende – undervisningsregime. Dersom problemet er at mange studenter ikke kommer forberedt til undervisningen, så bør vel konklusjonen være at underviserne må legge om undervisningen slik at studentene faktisk ser nytten og verdien av å forberede seg! Vi kan like det eller ikke, men faktum er at universitetet i dag er noe annet enn det det var tidligere. Og studentene er annerledes. Gleden over å lære – for studenter og oss som underviser og forsker – er like intens som den alltid har vært, men den må søkes – og oppnås – på andre måter.

«Hvor dyktige var ikke studentene som kom for 50, 75, eller 100 år siden?!»

Tenk bredere om museumsforskningen

Det er en selvfølge at museumsforskningen må oppfylle de samme kravene som annen forskning, skriver Kathrin Pabst.

MUSEUM: I en kronikk som sto på trykk i Forskerforum nr. 7/2016, har jeg skissert utfordringer med tanke på forsknings- og publiseringsvirksomhet ved middels store museer, slik jeg opplever dem. Et svarinnlegg i nr. 1/2017 tilsier at jeg ikke var tydelig nok i min kronikk, og jeg vil derfor gjerne konkretisere to punkter.

Jeg mener at det er en selvfølge at museumsforskningen må oppfylle de samme kravene som annen forskning. Som nevnt ønsker jeg etableringen av en publisering

AV KATHRIN PABST, leder for fagseksjonen, Vest-Agder-museet IKS

ringskanal på nivå 2 velkommen, og det samme gjelder registrering av forskningsresultater i CRISTin. Denne tilnærmingen til forskning er godt forankret i museet jeg er ansatt ved, og et utgangspunkt for all intern virksomhet.

Jeg mener videre at profesjonsfellesskapet i tillegg kan ta grep for

å fange opp viktig grunnforskning som hittil ikke publiseres, og for å høyne nivået av museumspublikasjoner generelt.

Kronikken var ment som et innledende bidrag til å drøfte i felleskap hvordan sistnevnte i praksis kan gjennomføres. Jeg foreslår her konkret en oversikt

over fagfeller som kan bes om en fagfellevurdering og en enda større grad av samarbeid om nye forskningsresultater innad i de museale nettverkene. Tiltakene for å styrke forskningen, som Museumsforbundets Seksjon for forskning nevner i sitt svar, er selvsagt både gode og nokså opplagte. Min kronikk var en utfordring til å tenke enda bredere, og jeg ser frem til flere gode forslag om hvordan dette kan gjøres.

Maner til økt internasjonalt samarbeid

– **Utviklingen i USA** må møtes med styrket internasjonalt samarbeid for akademisk frihet og mobilitet, mener Forskerforbundets leder Petter Aaslestad.

– Trumps innreiseforbud er et angrep på den frie forskningen, og det er viktig at akademikere over hele verden nå reiser stemmen og sier klart ifra. Internasjonal mobilitet og åpenhet har vært avgjørende for vitenskapelige framskritt i århundrer. Lukkethet er farlig for så mye, men for vitenskapen er det helt ødeleggende. Vitenskapen er i sin natur grenseoverskridende, sier Aaslestad. Han mener det nå er viktig å styrke det akademiske samarbeidet internasjonalt, og vise solidaritet med de forskerne som rammes.

Nytt Unio-magasin: «I Front»

Unio har lansert sitt eget nettmagasin, «I Front». Målgruppen er tillitsvalgte og medlemmer i alle Unios 13 forbund og magasinet vil ha 6–8 utgaver i året.

– Vi ønsker å lage en kanal som viser et bredt engasjement og samfunnsansvar, og som underbygger hovedorganisasjonens rolle som samfunnsaktør, sier Unio-leder og ansvarlig redaktør, Ragnhild Lied.

I første utgave rettes søkelyset blant annet på forskning og behovet for ikke-kommersiell forskning, samt hva et endret arbeidsliv stiller av nye krav til fagbevegelsen. På Unios nettside unio.no kan du laste ned den første utgaven samt registrere deg for varsling om kommende utgivelser.

Støtter forenkling i Forskningsrådet

Regjeringen satte i juli 2016 ned en ekspertgruppe for å gjennomgå systemet for tildeling av forskningsmidler fra Norges forskningsråd. Hovedmålet med gjennomgangen var å øke kvaliteten i forskningen og redusere administrasjonskostnadene. Ekspertgruppen ble ledet av Siri Hatlen.

I rapporten, som ble overlevert til kunnskapsministeren 7. februar, konkluderer ekspertgruppen blant annet med at høy vitenskapelig kvalitet i forskningen prioriteres for lavt ved tildelingen av midler, og at de tematiske programmene bør bli bredere og åpnere.

– Forskerforbundet støtter ekspertgruppens ønske om bredere og mer åpne programmer i Forskningsrådet, sier leder Petter Aaslestad. Han mener det er sunt med et kritisk blikk på et så stort og dominerende organ som Forskningsrådet.

Lærerutdanningskonferanse 3. mai

Forskerforbundet inviterer til dagskonferanse om lærerutdanning. Konferansen, som har tittelen «Lærerutdanning i nytt institusjonslandskap», arrangeres onsdag 3. mai på Scandic St. Olavs plass, Oslo.

Regjeringen lanserer i år en langsiktig strategiplan for lærerutdanningene, og på årets lærerutdanningskonferanse får vi høre mer om regjeringens ambisjoner. Andre tema er fremragende lærerutdanning,

forskning i barnehagelærerutdanningen og samarbeid med praksisfeltet.

Forskerforbundet ønsker alle som jobber med og i lærerutdanningen hjertelig velkommen. Konferansen er gratis og åpen for alle. Du finner program og påmeldingsskjema på forskerforbundet.no.

Rapport om forskernes lønnsutvikling

Lønnsforskjellene mellom forskere i privat og statlig sektor øker. Det var et av hovedfunnene da forskere fra Institutt for samfunnsforskning presenterte ny lønnsstatistikk for Forskerforbundets tariffkonferanse 7.–8. februar.

– I gjennomsnitt tjente forskere i det private elleve prosent mer enn statsansatte forskere i 2004. Forskjellen var i midlertidig økt til 20 prosent innen 2014. Dette er en klar økning, oppsummerte Øyvind Søråas Skorge fra ISF.

I undersøkelsen kommer det også fram at lønnsgapet mellom mannlige og kvinnelige ikke har gått ned for forskere i staten. Fortsatt ligger snittlønna for kvinnelige forskere i staten åtte prosent under deres mannlige kolleger. Den endelige rapporten «Lønnsutvikling blant høyt utdannede i Norge 2004-2014» er tilgjengelig på forskerforbundet.no.

– Utdanning og kompetanse må lønne seg

10. februar la en partssammensatt gruppe fram rapporten «Et modernisert og forenklet lønns- og forhandlingsystem i staten». Leder av Unio Stat, Petter Aaslestad, mottok rapporten på vegne av Unio. Han mener rapporten gir et godt grunnlag for det videre arbeidet.

– Rapporten konkluderer ikke, men skisserer noen ulike retninger fram mot et mulig nytt lønnsystem i staten. Kort oppsummert beskriver rapporten tre mulige veier: En forenklet variant av dagens system, et lokalt fastsatt lønnsystem, og en kombinasjonsløsning med sentrale rammer og lokale fullmakter. Vi vil gjøre en grundig vurdering av alternativene som skisseres, og vurdere disse mot Unios lønnspolitiske mål, sier Aaslestad.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet** er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet** har 21 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- **Forskerforbundet arbeider** for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Forskerforbundet arrangerer følgende tillitsvalgtkurs i april og mai 2017:

- 25.–26. april: Sektorseminar for tillitsvalgte ved forskningsinstituttene
- 3.–5. mai: Grunnopplæring i lov- og avtaleverk for nye tillitsvalgte i staten
- 9. mai: Kurs i praktisk lokallagsarbeid, for nye lokallagsledere og styremedlemmer
- 9.–11. mai: Sektorseminar for tillitsvalgte ved sykehus og helseforetak

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på forskerforbundet.no/kurs.

Verv en kollega

Kjenner du noen som kan bli medlem i Forskerforbundet? Verv en kollega i dag og få vervepoeng som kan tas ut i form av gavekort. Jo flere du verver, jo mer får du i premie: 500 kr. for ett nytt medlem, 1 500 kr. for to, og deretter 500 kr. for hvert ekstra medlem du verver. På Min side finner du oversikt over dine vervinger og din poengsaldo.

FORSKER FORBUNDET

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

@forskerforbund

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2016–2018: Petter Aaslestad, NTNU (leder), May-Britt Ellingsen, NORUT Tromsø (nestleder), Ellen Karoline Dahl, UiT Norges arktiske universitet, Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder, May-Britt Ellingsen, NORUT Tromsø, Brita Haugum, Akershus universitetssykehus, Kristian Mollestad, Presteforeningen, Steinar Vagstad, Universitetet i Bergen, Kristin Ran Choi Hinna, Høgskolen i Bergen (1. vara), Rolf Borgos, Høgskolen i Lillehammer (2. vara), Inger Auestad, Høgskolen i Sogn og Fjordane (3. vara)

SEKRETARIATET: Generalsekretær: Hilde Gunn Avløyp. Stab: Spesialrådgiver Frank O. Anthun, kommunikasjonsleder Lars Kolltveit, informasjonsleder Unn Rognmo. **Arbeidslivsavdelingen:** Avdelingsjef Bjørn T. Berg, fagsjef Jorunn Dahl Norgård, rådgiver Terje Colbjørnsen, spesialrådgiver Kari Folkenborg, forhandlingsjef Jorunn Solgaard, rådgiver Andreas Christensen, spesialrådgiver Kjetil Mørk, seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad, advokat Stine Nordgren Johannessen, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen, advokat Jannicke Ryun Sæther.

Organisasjonsavdelingen: organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, rådgiver Natasa Duric, rådgiver Synne Freberg, organisasjonskonsulent Nina Fjeld, rådgiver Renate Storli.

Administrasjonsavdelingen: administrasjonssjef Birgitte Olafsen, arkivleder Kristine K. Brox, IT-konsulent Inger Marie Højfeldt, seniorrådgiver Aina Nilsen, økonomiansvarlig Marit Sletner, økonomikonsulent Siri Johannessen, regnskapskonsulent Bjørn Jensen, regnskapssekretær Karin Haug, førstesekretær Martine Hesselberg, seniorkonsulent Linda Pettersson, førstesekretær Hans Askildsen, seniorkonsulent Brit Helen Hesselberg, førstesekretær Rita Kvæl, førstesekretær Tore Sandnes.

Hjernekraft – Norges viktigste ressurs

AV JOAR FLYNN
JENSEN,
organisasjonssjef i
Forskerforbundet

Jeg har en fast morgenrutine: Etter det obligatoriske morgenstellet tar jeg toget inn til Oslo og drar fram termokoppen med kaffe, før jeg åpner e-posten hvor det ligger en hel rekke medieklipp som er plukket opp via faste søkeord jeg har liggende ute. Hjernekraft er et av dem. Her om dagen hadde vi fått et treff, og jeg var veldig spent på om det var vår kampanje som hadde fått et nytt oppslag, for det har nemlig vært mange av dem. Dette oppslaget handlet imidlertid om Ole Einar Bjørndal som i en alder av 43 hadde vunnet sin 58. mesterskapsmedalje. Enkelte forskere mener det er måten han bruker hjernekraften sin på, som gjør ham unik, i tillegg til hans fysiske anlegg og utallige treningstimer.

Selv om jeg gjerne skulle sett at medieoppslaget omhandlet vår egen kampanje, er både jeg og mine kollegaer store tilhengere av all fremsnakking av hjernekraft som en viktig ressurs. Og hvorfor er vi så begeistret for dette hjernekraftbegrepet, utenom at det klinger bra og er et artig ordspill?

Finansdepartementet anslår verdien av humankapitalen i Norge til ca. 80 prosent av den samlede nasjonalformuen. Humankapital er en betegnelse på befolkningens kunnskap og ferdigheter utviklet gjennom forskning, utdanning og opplæring – eller som vi ville sagt, hjernekraft. Dette betyr at våre medlemmers hjernekraft utgjør den viktigste kilden til humankapital i Norge, som igjen vil si at investeringer i hjernekraft øker humankapitalen og sikrer landets fremtidige levestandard. Vi er opptatt av at alle som arbeider med forskning og høyere utdanning, skal få lønn ut fra verdien av deres kompetanse, og en stor del av vår jobb går med til å bygge denne bevisstheten blant politikere og opinionen. Til en viss grad lykkes vi, og begrepet «hjernekraft» har blitt tatt i bruk av politikere og andre samfunnsaktører. Senest da Stortinget behandlet Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, ble det henvist til Forskerforbundets hjernekraftkampanje som et positivt tiltak og et budskap politikerne stilte seg bak.

I løpet av våren vil vi evaluere hjernekraftkampanjen. Den ble lansert i 2012, og har vært et viktig virkemiddel i tillegg til den lønnspolitiske strategien og det ordinære lønnspolitiske arbeidet. Kampanjen har

«Finansdepartementet anslår verdien av humankapitalen i Norge til ca. 80 prosent av den samlede nasjonalformuen.»

skapt stort engasjement i sosiale medier, og vår siste kampanje og høstens PechaKucha-turné nådde over 2 000 000 visninger på Facebook (samlet antall visninger av innlegg, filmer og arrangementer i kampanjeperioden). Vi håper og tror at evalueringen vil gi oss enda flere gode resultater å vise til, men er bevisste på at kampanjen ikke er et mål i seg selv, den er bare ett av flere virkemidler. Det aller viktigste er at budskapet stadig blir tatt opp i ulike fora, og at befolkningen og politikerne forstår verdien av hjernekraft, enten det kommuniseres av våre egne medarbeidere eller av skiskytterne fra Simostranda. Vi anser det som en av våre aller viktigste oppgaver å sette hjernekraft på dagsordenen – for hvem skulle gjøre det hvis ikke Forskerforbundet?

Faste innlegg fra generalsekretær Hilde Gunn Avløyp, administrasjonssjef Birgitte Olafsen, avdelingssjef Bjørn T. Berg og organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

Forskarrekruttering på villspor?

AV STEINAR
VÅGSTAD,
medlem av
Forskerforbundets
hovudstyre

Stipendiatar er stillingskoden med flest tilsette ved mange institusjonar i UH-sektoren. Lønns-historia til stipendiatane speglar Forskerforbundets gjennomslag i justeringsforhandlingar: Stipendiatane hadde god lønnsutvikling fram til 2010, då det blei tariffesta at nye stipendiatar skulle innplasserast i lønnstrinn 50 og deretter rykke opp relativt raskt etter ansiennitet. Postdoktorane har ei tilsvarende lønns-historie: I 2008 blei det tariffesta at minstelønna skulle vere lønnstrinn 57. Også desse skulle få ansiennitetsopprykk. Innføringa av ansiennitetsopprykk for førstestillingar i 2007 (lønnsramme 24) var den siste store lønns-politiske sigeren for Forskerforbundet.

I fjor såg eg nærare på lønn for nettopp stipendiatar og postdoktorar ved Universitetet i Bergen. Det store fleirtalet av både stipendiatar og postdoktorar har det som hovudtariffavtalen definerer som minstelønn: Nesten alle stipendiatar startar i lønnstrinn 50, det store fleirtalet av postdoktorar i lønnstrinn 57. Dei får nesten aldri gjennomslag i lokale forhandlingar. Her er dei i selskap med andre midlertidig tilsette: Viss du nyleg har begynt eller snart skal slutte, blir du ikkje prioritert. Ved NTNU og UiO er situasjonen den same, og truleg i resten av UH-sektoren også.

Lønnsveksten for dei fleste arbeidstakarar har bremsa kraftig opp etter 2008 samanlikna med tiåret før. Men det normale har likevel vore ein viss auke i kjøpekrafta, i størrelsesorden ti prosent i perioden 2008–2016

«Mindre fridom, mangel på sikker jobb og låg lønn bidrar til at talentfulle forskarspirer finn seg anna å gjere.»

for ein gjennomsnittsarbeidstakar. For forskarrekruuttane er bildet meir dystert: Ein stipendiat hadde mellom tre og fire prosent lågare kjøpekraft i 2016 enn ein stipendiat på tilsvarende tidspunkt i stipendiatperioden sin hadde i 2010. Grunnen er at kroneverdien av eit lønnstrinn ikkje har halde tritt med konsumprisane. Postdoktorar har tapt mellom fem og seks prosent kjøpekraft sidan 2008. Eg kjenner ikkje til andre store grupper arbeidstakarar som kan vise til ei like stusseleg lønnsutvikling i denne perioden.

Eg gjorde også ei samanlikning med nyutdanna lektorar i skuleverket. I 2008 hadde dei om lag same startløn som ein stipendiat, i 2016 som ein postdoktor. Det at «lærarane sin lærar» har hatt svak lønnsutvikling, er godt dokumentert – mellom anna gjennom det såkalla «Grasrotprosjektet» til Forskerforbundet. Men det var nytt for meg at stipendiatane har tapt så mykje i forhold til nyutdanna lektorar, og det berre på åtte år.

Sett frå den enkelte liknar forskning i aukande grad på industriproduksjon, der kvar enkelt forskar, spesielt tidleg i karrieren, ofte er eit «lite hjul i eit stort maskineri» med lite av den fridommen og den sterke innverknaden over eigen arbeidsdag som har vore kanskje det største trekkplasteret for talentfull ungdom. Også på det kollektive planet går utviklinga bort frå sjølvstende og sjølvstyre: Kollegiale styringsorgan blir reduserte eller avskaffa, leiarane blir tilsette i staden for valde, og det blir lagt meir vekt på leiing og administrasjon både når det gjeld fullmakter og når det gjeld lønn.

Det kan godt vere at desse trendane representerer fornuftige avvegingar og fornuftig ressursbruk, spørsmålet er kva som skjer med rekrutteringa. Mindre fridom, mangel på sikker jobb og låg lønn bidrar til at talentfulle forskarspirer finn seg anna å gjere. Denne pillen bør sukrast, og det litt fort. Utan tiltak vil mitt råd til norsk ungdom måtte vere å styre unna forskning. Allereie i dag er det berre utanlandske søkjarar til mange av desse stillingane, så det er ikkje sikkert at ungdommen treng dette rådet.

Hjernens kraft

På Aftenpostens forside (14. februar i år), rett under avisens logo, var det plassert et bilde av to lyseblå rognkjekser. Billedteksten fortalte at de spiste lakselus som *snacks*. Inne i avisen fulgte så en to siders kronikk av Gyri Teien Haugland (UiB) om hvordan rognkjeksen kan bli et viktig redskap for oppdrettsnæringen i kampen mot lakselus. Det oppmerksomme Forskerforbund-medlem vet at Teien Haugland var en av de fire vinnerne av årets hjernekraftpris, noe Aftenposten også opplyste om. For noen uker siden stod for øvrig et av de andre vinnerbidragene, av Paul Leer-Salvesen (UiA) på trykk i Morgenbladet. Hvordan de to andre vinnerbidragene (av Øyvind Kvalnes [BI] og Øivind Fjeld-Solberg [Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress]) har blitt distribuert videre, kjenner jeg ikke til i detalj, men Forskerforbundet er selvsagt glad for at våre prisvinnere får formidlet sine kunnskaper til et større publikum. Noe av intensjonen bak prisen er nettopp å få frem at våre medlemmer gir viktige bidrag til «realiseringen av kunnskapssamfunnet» (for nå å ty til det vanlige munnhellet).

Reduksjonisme?

I siste nummer av Forskerforum reflekterte Kirstine Riis (Høgskolen i Sørøst-Norge) over om hjernekraftprisen kan sies å være forankret i et reduksjonistisk kunnskapssyn. Hvis det erfares slik, er det ikke i henhold til intensjonen bak prisen, og jeg vil anta at juryen neppe kjenner seg igjen i en slik antagelse. Juryen ledes av tidligere forskningsminister Tora Aasland. Med seg har hun debattredaktør i Morgenbladet, Marit Slotnæs, undertegnede som forbundsleder, og den til en hver tid sittende leder av Norsk Studentorganisasjon (i år Marianne Andenæs).

Vi fire bærer med oss høyst ulike erfaringer inn i juryarbeidet: fra politikk, journalistikk, student- og forskerliv. Vi skal blant annet ta stilling til bidragenes originalitet og formidlerglede. Det blir en slags prisme-vurdering. Fra hver vår vinkel ser vi ulike kvaliteter, som så prøves ut mot hverandre i jurydialogene. Det kjennes befriende å diskutere kvalitet i en på forhånd ikke så streng definisjon som man ellers opererer under, for eksempel i paneler i Forskningsrådet. Det skal ikke stikkes under en stol at når man vurderer en stor mengde søknader i forskningsrådsregi, bikker man etter en tid over i en slags formalismeglede: Så fort man oppdager sider ved en søknad som ikke helt samsvarer med utlysningsskriteriene, kan man med god samvittighet legge den bort, til tross for at man kanskje umiddelbart lot seg begeistre over både nytenkning og originalitet. I hjernekraftjuryen holdes kvalitetsdefinisjonen- og diskusjonen langt mer åpen.

Indikatorinflasjon?

For tiden har Kunnskapsdepartementet ute på høring en rapport som diskuterer om det er mulig å utvide «publiseringsindikatoren» med en «siteringsindikator». Forskerforbundet har ved tidligere anledning uttrykt skepsis til en slik ny komponent i finansieringssystemet, og kommer nok også denne gangen til å mane til edruelighet.

Både nasjonalt og internasjonalt kan det se ut som om vi er i ferd med å nå metningspunktet i jakten på stadig mer finmaskede parametre som skal fange opp det aller ypperste av det eksellente i forskningen. Nylig brakte *Nature* en artikkel med overskriften: «Fewer numbers,

AV PETTER AASLESTAD,
leder i Forskerforbundet

«Langt fra alle ser det som attraktivt å være med i meningsløse konkurranser om flest mulig publikasjonspoeng.»

better science». Der ble det hevdet at bruken av kvantitative mål som siteringstall dreier forskernes oppmerksomhet i retning av hva som vil gi flere siteringer og flere publikasjoner, uten tanke for kvalitet eller relevans for samfunnet (*Nature*, 27. oktober 2016). Dette er et tankekors norsk forskningspolitikk ennå ikke helt har orket å ta inn over seg.

Langt fra alle ser det som attraktivt å være med i meningsløse konkurranser om flest mulig publikasjonspoeng. Hvis vi vil fortsette å tiltrekke oss kloke og flinke folk til forskningen, må disse få utvikle sin søken etter sann kunnskap. Hjernekraftprisen vil forhåpentlig fortsette både å synliggjøre viktig forskningsinnsats – og kanskje også tjene som korrektiv til sjablongmessig tenkning om kvalitet.

NYHETER

Bare to studenter tør å satse på olje

24. februar 2017

NYHETER

Stortinget er bekymret for høy midlertidighet

23. februar 2017

NYHETER

– Vil ikke ha blårussen inn på universitetet

22. februar 2017

Flere nyheter
Mer debattstoff
Flere stillingsannonser

www.forskerforum.no

NYHETER

– Gamle universiteter kan ikke automatisk få fordeler

20. februar 2017

NYHETER

Kåring: Dette er verdens beste studentby

20. februar 2017

NYHETER

Hva skal man med rektorvalg når det bare er én kandidat?

20. februar 2017